

PSİKOSOSYAL DESTEK
Psikoeğitim Programı

GÖÇ

ORTAOKUL

Özel Eğitim ve
Rehberlik Hizmetleri
Genel Müdürlüğü

german
cooperation
DEUTSCHE ZUSAMMENARBEIT

Partnerin
KFW

unicef

PSIKOSOSYAL DESTEK
Psikoeğitim Programı

GÖÇ

ORTAOKUL

Psikososyal Destek Psikoęitim Programı - Ortaokul

GÖÇ

1. Baskı: Ankara, 2021

ISBN: 978-975-11-5924-3

Genel Yayın No: 7711

Yardımcı Kaynak Dizi Yayın No: 1719

Yayın Yönetmeni: Mehmet Nezir GÜL

Editör: Dr. Murat AĞAR • Ebubekir AYDIN

Yazarlar: Dr. Öğr. Üyesi Tansu MUTLU ÇAYKUŞ • Doç. Dr. Özlem TAGAY

Yayına Hazırlayanlar: Uzm. Psk. Dan. Yalçın ÇINAR • Uzm. Psk. Dan. İsmail YILDIRIM
Murat TANRIKOLOĞLU • Serap ERDEĞER

Tashih: Erdoğan MURATOĞLU • Uğur KERİMOĞLU

Baskı:

T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Gazi Mesleki Eğitim Merkezi Matbaası

Adres: Emniyet Mahallesi, Abant 1 Caddesi, No:12, Yenimahalle/ANKARA

Tel:0312 212 62 18

Bu yayın Millî Eğitim Bakanlığı tarafından UNICEF'in finansal desteği ile hazırlanmıştır. Yayında beyan edilen görüşler kişilerin kendi sorumluluğundadır ve hiçbir şekilde Millî Eğitim Bakanlığı ve UNICEF'in görüş ve politikalarını yansıtmamaktadır.

İÇİNDEKİLER

GÖÇ	5
GÖÇ SONRASI TEPKİLER	7
RİSK VE KORUYUCU FAKTÖRLER: PSİKOLOJİK SAĞLAMLIK	7
GÖÇ TRAVMASI VE MÜDAHALELER	9
PSİKOEĞİTİM UYGULAMALARINDA UYGULAYICININ ÖNEMİ	12
PSİKOEĞİTİM PROGRAMI AMACI	12
PROGRAMIN UYGULANMASI	13
ETKİNLİKLER UYGULANIRKEN DİKKAT EDİLECEK HUSUSLAR	14
ÖZEL EĞİTİM İHTİYACI OLAN ÖĞRENCİLER İÇİN EK BİLGİ VE UYARILAR.....	14
PROGRAMIN DEĞERLENDİRİLMESİ	15
GÖÇ PSİKOEĞİTİM PROGRAMI ORTAOKUL	16
MODÜL 1	23
MODÜL 2	26
MODÜL 3	30
MODÜL 4	32
MODÜL 5	36
MODÜL 6	38
MODÜL 7	41
MODÜL 8	46
PSİKOEĞİTİM PROGRAMI GENEL DEĞERLENDİRME FORMU	54
KAYNAKLAR	55

GÖÇ

İnsan hakları ihlalleri, toplum düzeyinde şiddet, ekonomik sorunlar, kıtlık, savaş ve çatışmalar gibi etkenler bireyleri yaşadıkları yerden başka bir yere, kendi ülkelerinin sınırları içinde veya dışında yer değiştirmelerini zorunlu kılabilmektedir. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'ne (UNHCR) (2020) göre 2019 yılı sonu itibariyle dünyada, 79,5 milyon zorla yerinden edilmiş insan, 26 milyon mülteci, 45,7 milyon kendi ülkeleri içinde yerinden edilmiş kişi ve 4,2 milyon sığınmacı bulunmaktadır. Aynı rapora göre göçmen nüfusunun büyük bir çoğunluğunu çocuklar ve ergenler oluşturmaktadır. Mevcut yaşam alanlarını terk edip dünyanın farklı bölgelerine yerleşen bireylere dair bu tablo Türkiye'deki tabloyla benzerlik göstermektedir. Suriye'den Türkiye'ye gelen ve geçici koruma statüsünde bulunan kişi sayısı 3.671.811'dir. Bahsi geçen bu sayının yaklaşık yarısını (1.740.373) 18 yaş altı bireyler oluşturmaktadır (İçişleri Bakanlığı, 2021).

Bireylerin çeşitli nedenlerle geçici veya kalıcı bir şekilde yaşadıkları bölgeden ayrılarak farklı bir yerleşim yerine gitmesi göç olarak tanımlanmaktadır (Bailey, 2008). Bu nedenler; eğitsel, siyasi, ekonomik, dinî, kültürel veya askerî nitelikte olabilir. Bireyler farklı bir yerde eğitim görmek istediği, çalışmak istediği veya savaş bölgesinde yaşamak istemediği için göç edebilmektedir. Bu örneklerden de anlaşılabilceği üzere göç; bireylerin daha iyi bir hayata sahip olabilmek adına geçici veya kalıcı olarak farklı bir yere yerleşmesini içermektedir. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanuna (YUKK) (2013, s.2) göre göç;

“Yabancıların, yasal yollarla Türkiye'ye girişini, Türkiye'de kalışını ve Türkiye'den çıkışını ifade eden düzenli göç ile yabancıların yasa dışı yollarla Türkiye'ye girişini, Türkiye'de kalışını, Türkiye'den çıkışını ve Türkiye'de izinsiz çalışmasını ifade eden düzensiz göç”

olarak tanımlanmıştır. Bu noktada göçün farklı türlerinin olduğu ortaya çıkmaktadır. Göçlerin gerçekleştirilme nedenlerine, gerçekleştirilme biçimlerine, göçün yönüne göre göçleri farklı kategorilerde sınıflandırmak mümkündür. Bu sınıflandırmalardan ilki zorunlu ve gönüllü göçtür. Gönüllü göç, bireylerin yaşam standartlarını yükseltme, daha yüksek bir maaş alma gibi nedenlerle kendi istekleriyle doğup büyüdüğü topraklardan başka bir yere yerleşmeleridir. Zorunlu göç ise bireylerin yaşadığı topraklarda işkence görmeleri, ölüm tehlikesi altında olmaları gibi temelde hayati sorunlar yaşamaları nedeniyle mevcut yaşam alanlarını terk edip başka bir yere yerleşmeleridir (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), 2014a). Bireyler yer değiştirme hareketlerini, yaşadıkları ülkenin farklı bir şehrine

yerleşerek veya yaşadıkları ülkeden farklı ülkeye giderek de gerçekleştirebilir. Bu da göçün iç ve dış göç olarak sınıflandırılmasına neden olmuştur. İç göç, bireylerin çeşitli nedenlerle içinde yaşadığı ülkenin sınırlarını aşmadan ülke içinde farklı bir şehre yerleşmelerini ifade etmektedir. Dış göç ise insanların yaşadığı ülkenin sınırlarını geçerek zorunlu veya gönüllü olarak başka bir ülkeye yerleşmelerini kapsamaktadır. YUKK'n (2013) da ifade edilen düzensiz göç ise farklı bir sınıflandırmanın başlığıdır. Düzenli ve düzensiz göç temelde göç alan ve göç veren ülkelerin bireylerin ülkeye giriş-çıkışlarına ve ülkede kalışlarına da izin verip vermemeleriyle ilgilidir. Eğer her iki ülke de bireylerin vatandaşı oldukları ülke dışındaki bir ülkeye girişlerine, çıkışlarına ve kalışlarına izin veriyorsa ve bu durum yasal yollarla gerçekleşiyorsa bu düzenli göçü ifade etmektedir. Tersini durum söz konusu ise düzensiz göç olarak düşünülmektedir (Adıgüzel, 2017).

Genel olarak yerleşim yerini değiştiren bireyleri tanımlamak için mülteci, sığınmacı ve göçmen gibi çeşitli sözcükler kullanılmakta, kullanılan bu sözcüklerin anlamları karıştırılabilmekte veya bu sözcükler birbiri yerine kullanılabilir. Göçmen sözcüğü daha iyi hayat standartlarına kavuşabilmek için bulunduğu ülkeden farklı bir ülkeye giden ve bu ülkeye yerleşen bireyler için kullanılmaktadır (AFAD, 2014b). Öte yandan mülteci sözcüğü yaşadığı ülkede savaş, iç karışıklık gibi nedenlerden dolayı baskı altında olduğunu hisseden, zulme uğramaktan korkan ve ülkesine geri dönemeyen bu nedenlerle farklı bir ülkeye yerleşen bireyleri tanımlamak için kullanılmaktadır (Başak, 2011). Dolayısıyla göçmen ve mülteciler arasındaki temel farklılık, göçün isteğe bağlı olarak gerçekleşip gerçekleşmediğidir. Buradaki bir diğer farklılık ise bireylerin yaşadığı ülkede güvenlik sorunlarının olup olmamasıdır. Bu kavramlar arasındaki sığınmacı ifadesi ise mültecilerle benzer şekilde dinî, politik, siyasi gibi farklı nedenlerle kendi ülkesinden farklı bir ülkeye giden ama mültecilerden farklı olarak yeniden yerleştiği ülkede mültecilik verilmeyen kişileri tanımlamaktadır (İçişleri Bakanlığı İltica ve Göç Mevzuatı, 2005).

Bireylerin mevcut yaşam alanlarını terk edip başka bir yere yerleşme süreci sadece fiziksel olarak bir yer değiştirmeyi kapsamaz. Göç olgusunun hem göç eden bireyleri hem de göç eden bireylerin yerleştiği toplumlara psikolojik, sosyolojik, ekonomik vd. pek çok boyutta etkileyen bir yapısı bulunmaktadır. Her bir göç; doğup büyüdüğü toprakları terk eden bireyleri ve bireylerin yerleştiği toplumlara farklı düzeylerde etkileyebilmektedir. Toplum düzeyinde göçün toplumsal değerlerin değişmesi, istihdam edilme olanaklarının azalması, eğitim fırsatlarının eşit olmaması gibi çeşitli noktalarda kısa ve uzun vadeli etkileri bulunmaktadır. Göç yaşantısının toplumsal düzeyde etkileri olduğu gibi birey özelinde de göçü deneyimleyenlerin hayatı, sosyal ve psikolojik sorunlar yaşamasına etkileri olabilmektedir. Bu nedenle göç bireyler için başlı başına zorlayıcı, stres yaratan bir durum olarak ele alınmaktadır. Ayrıca bireyler bu zorlayıcı yaşantıyla birlikte yer değiştirme hareketi gerçekleştirilmeden önce veya sırasında göç deneyimini daha da zorlaştıracak çeşitli olaylarla (örn., ebeveyn kaybı, şiddet,

ekonomik güçlükler vb.) karşılaşılabilmektedir (Bronstein ve Montgomery, 2011). Göç kaynaklı can güvenliğini korumaya, barınmaya, fiziksel ihtiyaçları karşılamaya ilişkin yaşanan hayati sorunlar ve yeni bir kültüre uyum sağlayabilme, ilişkileri yeniden kurma gerekliliğiyle birlikte meydana gelen sosyal sorunlara bireylerin yaşadığı ruhsal sorunlar da eşlik etmektedir (Kirmayer vd., 2011). Uluslararası alan yazında göçmenlerin ruh sağlığıyla ilgili yapılan çalışmaların çoğu, göçmenlerin göç yaşamayan bireylerden daha fazla ruh sağlığı sorunu yaşadığını göstermektedir (Labys, Dreyer ve Burns, 2017). Bu nedenlerle de göç hem bireysel hem de toplum düzeyinde kısa ve uzun vadede etkileri olan karmaşık bir süreç olgu olarak ele alınmaktadır (Roizblatt ve Pilowsky, 1996).

Göç Sonrası Tepkiler

Doğup büyüdüğü toprakları terk edip farklı bir yere yerleşme süreci her gelişim döneminden bireyi farklı şekillerde etkileyebilmektedir. Göçten kaynaklanan hayati, sosyal ve psikolojik sorunlarla pek çok kişi baş etmek zorunda kalabilir. Göç sonrası meydana gelen bu sorunlarla baş etmek zorunda kalan ve bu sorunlar karşısında en fazla kırılgan olan grup okul çağı çocuklarıdır (Roxas, 2010). Göç travmasından sonra çocuklar ve ergenler hissizleşebilir, uyku sorunları (örn., kâbus görme, uykuya dalmakta güçlük, uzun saatler boyunca uyuma vd.) ve kişilerarası uyum problemleri yaşayabilirler (Kirmayer vd., 2011). Bu tür tepkilerin yanı sıra göçmen çocuk ve ergenlerde depresyon, kaygı bozuklukları veya travma sonrası stres bozukluğu yaygın olarak görülmektedir (Bronstein ve Montgomery, 2011; Straiton, Reneflot ve Diaz, 2016).

Risk ve koruyucu faktörler: Psikolojik sağlamlık

Göç eden çocukların ve ergenlerin sahip olduğu risk ve koruyucu faktörler göç sonrası gösterecekleri tepkilerin boyutlarını, süresini, yoğunluğunu ve sıklığını belirleyebilmektedir. Çocukların ve ergenlerin göç sırasında travmatik bir yaşantıya (örn., göç nedeniyle ebeveynlerden ayrılma, ebeveynlerden birini kaybetme, ayrımcılığa maruz kalma) sahip

olmaları, bu tür travmatik yaşantılara, işkence ve şiddet görüntülerine tanık olmaları, göç sonrası tepkilerinin yakın çevreleri tarafından anlaşılması, göç sonrası ekonomik durumlarının değişmesi, okulda akran zorbalığına maruz kalmaları, birden fazla yer değiştirmek zorunda kalmaları, yerleştikleri yerin dilinin ve kültürünün sahip olunandan daha farklı olması, ebeveynlerin yeniden yerleşme öncesinde boşanmış olması ve sosyal destek kaynaklarının kaybedilmesi risk faktörleri olarak ele alınabilir (Fazel ve Stein, 2002; Straiton, Reneflot ve Diaz, 2016). Bahsedilen bu faktörlerin göç eden bireylerin yaşadığı göçün travmatik bir olaya dönüşmesine, göç sonrası tepkilerinin yoğunluğunun ve sıklığının artmasına ve ikincil travmaların ortaya çıkmasına neden olan risk faktörleri olarak ele alınması mümkündür (Worden, 2018). Bu faktörler mevcut yaşam alanlarını terk edip farklı bir yere yerleşen bireylerin kırılganlıklarını arttırabilir ve bu da onların ruh sağlığını olumsuz yönde etkileyebilir. Koruyucu faktörler ise risk faktörlerinin aksine göçün meydana getirdiği olumsuz etkileri azaltan ve bireylerin göç sonrası ortaya çıkan güçlüklerle baş edebilme becerilerini geliştirmelerine olanak sunan bir yapıya sahiptir (Pearlman, Schwalbe ve Cloitre, 2010). Bu tanımdan yola çıkarak çocukların ve ergenlerin göç öncesi akademik başarılarının yüksek olması, aile işlevselliğinin yüksek olması, aile içi kuralların çocuğun katılımıyla gerçekleşmesi, göçün aileyle birlikte gerçekleşmesi, göç sonrası ebeveynlerin kısa sürede işe yerleşmeleri, okula uyum sağlanması ve aidiyet hissetmesi göç bağlamında ele alınabilecek koruyucu faktörler arasındadır (Wong ve Schweitzer, 2017).

Karmaşık bir olgu olan göç sonrası hem göç eden hem de göçü kabul eden toplumlarda yaşayan bireyler; fiziksel, davranışsal, duygusal ve bilişsel alanlarda farklı tepkiler gösterebilmektedir. Kendi ülkesinden bir başka ülkeye veya bulunduğu şehirden bir başka şehre göç eden bireyler, dil ve kültür konusunda yetersizlikleri nedeniyle sıklıkla iletişim problemleri yaşayabilmektedir. Göç etmiş öğrenciler; tanımadıkları bir kültürün parçası oldukları için okul ortamında kendilerini güvende hissetmeyebilir, yaşadıkları bu güvensizlik korku, öfke, üzüntü ve kaygı gibi duyguları deneyimlemelerine neden olabilir, öğretmenleriyle ve arkadaşlarıyla iletişim kurmakta güçlük çekebilir, iletişim kurmak isteseler bile konuşulan dili bilmedikleri için kendilerini ifade edemeyebilirler (Labys, Dreyer ve Burns, 2017; Uluocak, 2009). Bu gibi iletişim problemleri olanların özellikle arkadaşlık ilişkileri kurmalarını, eğitim olanaklarından yararlanmalarını, kişilerarası ilişkilerini sürdürmelerini, öğretmenlerinin sınıf içerisinde beklentilerini karşılamalarını ve okula uyum sağlamalarını güçleştirmektedir. Tüm bu zorluklar göçmen çocuk ve ergenlerin çaresizlik, umutsuzluk gibi duyguları deneyimlemelerine neden olmaktadır (Ellis vd., 2010). Sıklıkla görülen bu tepkilerin yanında okul çalışanlarının; fiziksel/psikosomatik, davranışsal, duygusal ve bilişsel alanlarda okul çağındaki bireylerde gözlemleyeceği tepkiler aşağıda tablo halinde verilmiştir.

Tablo 1. Okullarda Gözlemlenebilecek Tepkiler

Tepki Türü	Öğrencilerde Gözlemlenebilecek Tepkiler
Duygusal Tepkiler	Kaygı, endişe, korku, huzursuzluk, öfke, güvensizlik, çaresizlik, umutsuzluk, isteksizlik
Davranışsal Tepkiler	Zarar Verme; Gerileme (Regrese Olma); Aşırı hareketlilik; Sosyal geri çekilme; Gerçekçi olmayan hikâyeler anlatma veya resimler çizme; Travmatik olaylarla ilgili konuşma; Okul performansında düşüş; Sürekli tetikte olma; Okul kurallarına uymama ve okuldan kaçma
Bilişsel Tepkiler	Sürekli göçü düşünme veya göçü sürekli zihinde canlandırma; Dikkatte azalma ve odaklanmada güçlük; Kafa karışıklığı; Karar verememe; Okul içi sorumlulukları hatırlamada güçlük; Yönergeleri takip etmede sorunlar; Yeni konuları öğrenmede güçlük
Fiziksel/Somatik Tepkiler	Yeme sorunları; Karın ve baş ağrıları; Mide yanmaları; Uyku sorunları; Kontrolsüz kilo değişimi, Bağışıklık ve sindirim sistemi sorunları

*Tablo 1'de yer verilen unsurlar ilgili kaynaklardan (Bronstein ve Montgomery, 2011; Ellis vd., 2010; Labys, Dreyer ve Burns, 2017; Straiton, Reneflot ve Diaz, 2016; Uluocak, 2009) yararlanılarak oluşturulmuştur.

Göç Travması ve Müdahaleler

Okullar, çocukları ve ergenleri fiziksel, psikososyal, duygusal ve bilişsel gelişim alanlarında desteklemekte ve onların psikososyal ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Bu yönüyle okullar, 4-18 yaş grubundaki bireylerin ruh ve beden sağlığı için güvenli bir yer olarak karşımıza çıkmaktadır (Wong ve Schweitzer, 2017). Göç travması açısından bakıldığında ise okullar, göç deneyimi olan çocukların ve ergenlerin ilk tepkilerinin gözlemlenebildiği, psikososyal ihtiyaçların belirlenebildiği ve doğrudan müdahalelerin yapılabildiği destekleyici ve güçlendirici sosyal yapılar olarak görülmektedir (Fazel ve Stein, 2002; Wilkinson, 2002). Öte yandan okullar; yeniden yerleşme sürecinde olan öğrenciler için göç etmiş ve yerleşik grup arasında gerilimlerin yaşandığı, ayrımcılığa uğradıkları, dışlandıkları, etiketlendikleri ve yalnız hissettikleri engelleyici ortamlar da olabilmektedir (Suárez-Orozco, 2000). Göç travmasında okulların bu kadar ön

plana çıkmasının bir diğer sebebi de göç eden bireylerin yarıdan fazlasının 18 yaşından küçük olmaları ve okula devam edememeleridir (UNHCR, 2019). Dilin ve kültürün bilinmemesinden kaynaklanan problemler; bu yaş grubundaki öğrencilerin eğitim olanaklarından tam anlamıyla yararlanamamalarına, arkadaşlarından soyutlanmalarına ve uyum problemleri yaşamalarına neden olmaktadır (Bozan ve Kaştan, 2018). Dolayısıyla okullar, göç kaynaklı sorunlar yaşayan öğrenciler için hem destekleyici hem de engelleyici bir role sahiptir. Bu nedenle okulların destekleyici yönünün güçlendirilmesi ve engelleyici rolünün en aza indirgenebilmesi bir başka deyişle, göç eden öğrencilerin göç kaynaklı sorunlarla baş edebilmesi için çeşitli müdahalelere ihtiyaç duyulmaktadır (Rousseau, Measham ve Nadeau, 2012).

Göç eden öğrencilere yönelik yapılacak müdahalelerin özellikle okullarda ihtiyaç duyuluyor olmasının temel sebeplerinden biri de çocukların ve ergenlerin zamanlarının büyük bir kısmını okullarda geçirmeleridir. Bu durum okul çalışanlarına göç veya göç sürecinde travmatik tepkiler gösteren öğrencileri doğrudan gözlemleyebilme olanağı sunmaktadır (Sullivan ve Simonson, 2016). Göç eden öğrencilere yönelik düzenlenen çalışmaların sadece müdahale edici değil aynı zamanda da önleyici niteliği de olmalıdır. Bu anlamda göçü kabul eden pek çok toplumda müdahale ve önleyici çalışmaların yapılabileceği en ideal ortamlar okullar olarak düşünülmektedir (Sullivan ve Simonson, 2016).

Göç eden toplumların bir parçası olan öğrencilere yönelik yapılacak önleyici ve müdahale edici çalışmaların içeriği, travmaya duyarlı okulların öğelerini barındıran bir başka deyişle, tüm okul çalışanlarının etkin bir şekilde sorumluluk almasını ve iş birliği yapmasını gerektiren ve öğrencilerin uyumunu arttırmayı hedefleyen bir yapıya sahip olması gerekmektedir. Mevcut yaşam alanlarını terk edip farklı bir yere yerleşen öğrencilere yapılacak müdahalelerin önceliğinde öğrencilerin okuduğu okula uyumu, çevresindekilere sosyal uyumu ve içinde yaşadığı kültüre uyumu yer almaktadır (Hinton, Rivera, Hofmann, Barlow ve Otto, 2012; Sullivan ve Simonson, 2016). Göç eden öğrencilerin en önemli problemleri içinde yaşadıkları kültürü tanımamaları ve dili bilmemeleri yer aldığı için göç sonrası yapılacak müdahaleler öğrencilere kültürü tanıtmayı hedeflemelidir. Bu tür bir hedef öğrencilerin okula, çevreye ve kültüre uyum sağlamalarını kolaylaştıracaktır (Hinton vd., 2012). Bu öğrencilerin okula uyumlarının artırılabilmesi için yapılacak müdahalelerde göç eden öğrencilere sosyal destek kaynaklarının fark ettirilmesi ve yeni sosyal ağlar oluşturmalarına yardımcı olunması gerekmektedir (Baker ve Jones, 2006; Sullivan ve Simonson, 2016). Göç eden öğrenciler, sosyal becerilerinin kazandırılmasıyla birlikte oluşturmaya başladıkları sosyal ağları genişletebilecek, bu ağlarda yer alan arkadaşlık ilişkilerini güçlendirebilecektir. Bu nedenle göç sonrası yapılacak müdahalelerin amaçlarından biri de sosyal becerilerin geliştirilmesidir (Ingleby ve Watters, 2002; Taylor ve Sidhu, 2012).

Öğrencilerin yaşadığı uyum problemlerinin üstesinden gelebilmesi, göç sonrası bu öğrencilere yönelik yapılan müdahalelerde göç travması ve göç sürecinde yaşadıkları travmatik durumlarla baş edebilme becerisinin kazandırılmasına bağlıdır (Rousseau vd., 2007). Bu nedenle göç sonrası yapılan pek çok müdahale (örn. Kalantari vd., 2012; Ingleby ve Watters, 2002; Rowe vd., 2016) travmatik yaşantıları olan bireylere sunulan müdahale hizmetlerinin içeriğinde de olan travmatik deneyimlerle ilgili paylaşımların yapılması, travmatik deneyimin tekrar yapılandırılması, duyguların ve düşüncelerin çeşitli yollarla anlatılması, baş etme becerilerinin kazandırılması, duygu düzenleme becerilerinin kazandırılması, benlik saygısının ve umut düzeyinin artırılması adlı öğeleri kapsamaktadır. Benzer şekilde travmatik yaşantı sonrası güven duygusunun tekrar kazanılması, okulun güvenli bir yer olduğu algısının oluşması söz konusu müdahalelerin temel taşları olarak görülmektedir. Bu nedenle göç sonrası yapılacak etkili müdahalelerin içeriğinde de göç eden çocuklara güven duygusunun geri kazandırılması amaç olarak bulunmaktadır (Baker ve Jones, 2006; Ingleby ve Watters, 2002). Göç eden çocuklara yönelik yapılacak etkili müdahalelerin söz edilen amaçlarının yanı sıra bu öğrencilere güçlü yönlerinin fark ettirilmesi, benlik saygılarının artırılması ve umut düzeylerinin artırılması da yer almaktadır (Rowe vd., 2016; Tyrer ve Fazel, 2014; Yankey ve Biswas, 2012). Özellikle göç sonrası gösterilen kaygı, öfke veya korku gibi duyguları kontrol etmeye bir başka deyişle duyguları düzenlemeye odaklanan müdahale programları göç eden çocukların duygularını tanımlarını, ifade etmelerini ve kontrol edebilmelerini sağlamaktadır (Ellis vd., 2013; Kalantari vd., 2012; Quinlan vd., 2016).

Doğup büyüğü toprakları terk edip farklı bir yere yerleşen öğrencilere sunulacak müdahalelerin amaçları değiştiği gibi müdahaleler sırasında kullanılacak yöntemler de değişmektedir. Göç eden öğrencilerin deneyimlediği göçü kabul eden toplumun ana diliyle ilgili sorunların üstesinden gelinebilmesi için müdahalelerin uygulanması sırasında göç eden bireylerin konuştuğu dilden bağımsız kendilerini ifade edebilecekleri drama, tiyatro veya hikâye kullanımı gibi çeşitli yöntemlere başvurulması gerekmektedir (Ingleby ve Watters, 2002; Quinlan vd., 2016). Bu yöntemler arasında özellikle yaratıcı ifade etme yollarını destekleyecek çalışmalar (örn., hikâye yazma, resim çizme) ve oyun terapisi temelinde oluşturulacak etkinlikler (örn., kuklalar, balonlar, maskeler) göç sonrası yapılacak müdahalelerin etkililiğini arttırmaktadır (Kalantari vd., 2012; Sullivan ve Simonson, 2016). Dile bağımlı ve dilden bağımsız bir şekilde tasarlanan müdahaleler sırasında göç eden çocukları ve göçü kabul eden toplumda yetişen çocukların bir arada olmasına ve etkileşim halinde etkinliklere katılmasına özen gösterilmelidir (Ingleby ve Watters, 2002).

Psikoeğitim Uygulamalarında Uygulayıcının Önemi

Çocuklara travmatik olayların neden olduğu stresle nasıl başa çıkılacağı konusunda yardım yöntemlerinin öğretilmesinin ileride gelişebilecek sorunların ortaya çıkmasını engellediği bilinen bir gerçektir. Uygulayıcılar travmatik olaylarla ilgili normal tepkiler hakkında öğrencileri bilgilendirerek süreci anlamlandırmalarına yardımcı olmaları ve travmatik olaylar sonrasında okul/sınıf içi uygulamalarla ilgili öğrencileri hazırlamaları; yaşanan olayın etkilerini azaltmakta ve normalleşme sürecinde öğrencilerin psikolojik sağlıklarını artırmaktadır. Ayrıca;

- Çocukların oyun ve diğer okul etkinliklerine katılması, özellikle afet dönemlerinde fazlaca ihtiyaç duydukları, süreklilik, değişmezlik ve normallik hissinin oluşmasına yardımcı olur.
- Uygulayıcıların yardımıyla daha ileri düzeyde psikolojik yardıma ihtiyacı olan çocuklar belirlenerek gerekli yönlendirme yapılabilir.
- Öğretmenler, sadece çocukları eğitmek ve onlara belirli bilgi ve becerileri öğretmekle kalmazlar, aynı zamanda onların mutlu ve sağlıklı büyümelerine yardımcı olacak bir öğrenme ve gelişme ortamı yaratırlar.
- Öğretmenler çocuklarla birlikte oldukları için, onların ihtiyaçlarını daha iyi bilir ve gerektiğinde onlara yardım edebilirler.

NOT: Öğretmenler, travmatik yaşantıların normalleştirilmesi ve okulların hem velilere hem de çocuklara yardım ve destek sağlayan kurumlar haline gelmesinde önemli görevler üstlenebilirler. Araştırmalar, öğretmenlerle olan ilişkinin, travmatik bir yaşantının ardından çocukların yaşamında daha da önemli hale geldiğini göstermektedir.

Psikoeğitim Programı Amacı

Bu program travma sonrasında öğrencilerin tepkilerini normalleştirmek ve zorlayıcı yaşantıların etkileri konusunda öğrencilerin psikolojik iyi oluşlarını arttırmak amacıyla oluşturulmuştur. Program öğrencilerin gelişimsel ihtiyaçları doğrultusunda hazırlanmıştır.

Programın Uygulanması

Bu program psikolojik danışman/rehber öğretmenler tarafından uygulanmak üzere hazırlanmıştır. Programın uygulanmasından önce psikolojik danışman/rehber öğretmen tarafından okul yönetimi ve tüm öğretmenlere, uygulanacak psikoeğitim programı hakkında bilgi verilecektir. Programın uygulanması sürecindeki görev ve sorumluluklar aşağıda maddeler halinde belirtilmiştir:

1. Okulda psikoeğitim programının planlaması ve yürütülmesi sürecinden okul müdürü sorumludur.
2. Programın uygulanması için gerekli düzenlemeler okul yönetimi tarafından sağlanacaktır.
3. Psikolojik danışman/rehber öğretmen veli ve öğretmen oturumları ile öğrenci oturumlarını yapmakla yükümlüdür.
4. Ancak afet ve acil durumlarda bölgeyi büyük oranda etkileyen travmatik olaylarda Millî Eğitim Bakanlığı, Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün izni ve onayı ile öğrenci oturumları psikolojik danışman/rehber öğretmen müşavirliğinde, sınıf rehber öğretmeni tarafından uygulanabilir.
5. Öğretmen ve veli oturumları öğrenci oturumlarından önce yapılmalıdır.
6. Öğrenci oturumunun ardışık günlerde yapılmaması şartı ile iki hafta içerisinde tamamlanması, aynı gün yapılacak olan oturumların ardışık ders saatlerinde yapılması esastır.
7. Öğrenci oturumları yapılırken grup sayısı 20 kişiyi geçmemelidir. Ancak afet ve acil durumlarda bölgeyi büyük oranda etkileyen travmatik olaylarda sınıf mevcudu kadar öğrenciye uygulanabilir.
8. Psikoeğitim uygulamaları sırasında yapılan paylaşımlarla ilgili "gizlilik" ilkesi dikkate alınmalıdır.
9. Psikolojik danışman/rehber öğretmenler, psikoeğitim programının uygulanması sürecinde travmatik olaydan ileri düzeyde etkilendiği düşünülen öğrencileri ilgili kurum ya da kuruluşlara yönlendirmelidir.

Etkinlikler Uygulanırken Dikkat Edilecek Hususlar

1. Uygulayıcı psikoeğitim öğrenci oturumlarına başlamadan önce, etkinlikleri dikkatle okumalı ve psikoeğitim programı çıktısını alarak ön hazırlıklarını tamamlamalıdır.
2. Etkinlik paylaşımlarında öğrencilerin gönüllülüğü esastır. Paylaşımında bulunmak istemeyen öğrenciler teşvik edilmeli, fakat zorlanmamalıdır.
3. Psikoeğitim programı uygulamasında, öğrencilerin duygu ve düşüncelerini ifade etmeleri önemlidir. Bu nedenle etkinlik uygulamalarında olabildiğince fazla öğrenciye söz hakkı verilmesi, zaman kaygısıyla paylaşımların eksik bırakılmaması faydalı olacaktır.

Özel Eğitim İhtiyacı Olan Öğrenciler İçin Ek Bilgi Ve Uyarılar

1. Etkinlikler, görseller ve oyuncaklarla desteklenebilir.
2. Etkinlikleri anlamakta güçlük yaşayan öğrenciler için tekrar yapılabilir.
3. Öğrenciler, etkinliklere katılım konusunda teşvik edilmelidir.
4. Etkinliklerin uygulanma sürecinde ihtiyaç halinde öğrencilerin ailesinden yardım alınmalıdır.
5. Etkinlik içerisinde geçen ve öğrencinin bilmediği kavramlar açıklanmalıdır.
6. Resim çizmek ve gözlerini kapatmak istemeyen öğrenciler zorlanmamalıdır.

Programın Değerlendirilmesi

Psikoeğitim programının gerçekleştirilmesi sürecinde ve sonrasında izleme ve değerlendirme çalışmaları yapılmalıdır. Yapılan izleme neticesinde değerlendirme, süreç ve sonuç odaklı olmak üzere iki aşamalı yürütülmelidir. Süreç değerlendirmesi; uygulayıcı tarafından Psikoeğitim Programı Değerlendirme Formu doldurularak gerçekleştirilmeli. Sonuç değerlendirme si; rehberlik ve psikolojik danışma servisinde yapılmalıdır. Psikoeğitim oturumlarının tamamlanmasından sonra ise programın amaçlarına ulaşp ulaşmadığını tespit edebilmek amacıyla gözlem, anket vb. ölçme araçları ile değerlendirmelere yönelik çalışmalara devam edilmelidir.

GÖÇ PSİKOEĞİTİM PROGRAMI ORTAOKUL

Modül	Genel Amaç	Alt Amaçlar	Temel Dayanak
Modül 1 – Göçü Anlamlandırmak Oturum 1: Tanışma ve Göç Deneyimlerini Paylaşma	<i>“Göç eden çocukların, göçe dair anlamlandırmalarını ortaya çıkarmalarına destek olmak”</i>	<i>“Göçle ilgili olumsuz varsayımları fark edebilmelerine yardımcı olmak”</i> <i>“Göçe dair anılarını bir bütün halinde söze dökmelerini sağlamak”</i> <i>“Yeniden yerleşme döneminde kullanılan olumlu baş etme mekanizmalarını fark edebilmelerine rehberlik etmek”</i>	Travmaya Yönelik Bilişsel Davranışçı Terapi Baker, F., & Jones, C. (2006). The effects of music therapy services on classroom behaviors of newly arrived refugee students in Australia. <i>Emotional and Behavioral Difficulties, 11</i> , 249–260. doi:10.1080/1363275060102217 Kalantari, M., Yule, W., Dyregrov, A., Neshatdoost, H., & Ahmadi, S. J. (2012). Efficacy of writing for recovery on traumatic grief symptoms of Afghani refugee bereaved adolescents: A randomized control trial. <i>OMEGA, 65</i> , 139–150. doi:10.2190/OM.65.2.d Shaffer, D. R., & Kipp, K. (2014). <i>Developmental psychology: Childhood and adolescence. (9th ed.)</i> Belmont: Wadsworth Cengage Learning. Siegel, D. J. & Bryson, T. P. (2012). <i>The whole brain child: 12 proven strategies to nurture your child's developing mind.</i> New York: Penguin Putnam.

Modül	Genel Amaç	Alt Amaçlar	Temel Dayanak
Modül 2 – Duyguları Düzenlemek Oturum 2: Duyguları Düzenleme	<p>“Göç eden çocukların göçle ilgili duygularını düzenlemelerine destek olmak”</p>	<p>“Yeniden yerleşme sürecinden sonra yaşadıkları öfke, kızgınlık gibi duyguları uygun yollarla ifade etmelerine yardımcı olmak”</p> <p>“Göç eden çocuğun göç sürecinde deneyimlediği duygularını ifade etmelerine rehberlik etmek”</p> <p>“Göç eden çocuğa göç sürecinde yaşadığı duyguları ayırt etme becerisini kazandırmak”</p> <p>“Duygularının nedenlerini söyleyebilmelerine destek olmak”</p> <p>“Göç eden çocuğa korku, kaygı, öfke gibi duyguları hissettiğinde sakinleşebilme becerisi kazandırmak”</p>	<p>Fox, P. G., Rossetti, J., Burns, K. R., & Popovich, J. (2005). Southeast Asian refugee children: A school-based mental health intervention. <i>International Journal of Psychiatric Nursing Research</i>, 11, 1227-1237</p> <p>Kalantari, M., Yule, W., Dyregrov, A., Neshatdoost, H., & Ahmadi, S. J. (2012). Efficacy of writing for recovery on traumatic grief symptoms of Afghani refugee bereaved adolescents: A randomized control trial. <i>OMEGA</i>, 65, 139-150. doi:10.2190/OM.65.2.d</p> <p>Yankey, T., & Biswas, U. N. (2012). Life skills training as an effective intervention strategy to reduce stress among Tibetan refugee adolescents. <i>Journal of Refugee Studies</i>, 25, 514-536. doi:10.1093/jrs/fer056.</p>

Modül	Genel Amaç	Alt Amaçlar	Temel Dayanak
<p>Modül 3 – Okula Uyum Becerilerini Geliştirmek</p> <p>Oturum 3: Okulu Tanıma ve Okula Uyum Sağlama</p>	<p>“Göç eden çocukların yeni başladığı okula uyum sağlamalarını kolaylaştıracak beceriler kazanmalarına yardımcı olmak”</p>	<p>“Göç eden çocuğa göç sonrası yeni bir okula başlamaya ilişkin duygularını ifade etme becerisini kazandırmak”</p> <p>“Okulu, okul çevresini ve sınıf ortamını keşfetmelerine destek olmak”</p> <p>“Okula aidiyet duygularını geliştirmelerine yardımcı olmak”</p> <p>“Okul içi kurallara uymalarına rehberlik etmek”</p>	<p>Travmaya Yönelik Bilişsel Davranışçı Terapi</p> <p>Baker, F., & Jones, C. (2006). The effects of music therapy services on classroom behaviors of newly arrived refugee students in Australia. <i>Emotional and Behavioral Difficulties</i>, 11, 249–260. doi:10.1080/1363275060102217</p> <p>Ellis, H. B., Miller, A. B., Abdi, S., Barrett, C., Blood, E. A., & Betancourt, T. S. (2013). Multi-tier mental health program for refugee youth. <i>Journal of Consulting and Clinical Psychology</i>, 81, 129–140. doi:10.1037/a0029844</p> <p>Yankey, T., & Biswas, U. N. (2012). Life skills training as an effective intervention strategy to reduce stress among Tibetan refugee adolescents. <i>Journal of Refugee Studies</i>, 25, 514–536. doi:10.1093/jrs/fer056.</p> <p>Siegel, D. J. & Bryson, T. P. (2012). <i>The whole-brain child: 12 proven strategies to nurture your child’s developing mind</i>. New York: Penguin Putnam.</p>

Modül	Genel Amaç	Alt Amaçlar	Temel Dayanak
<p>Modül 4 - Sosyal Destek Kaynaklarını Güçlendirmek</p> <p>Oturum 4: Sosyal Destek Kaynaklarını Keşfetme ve Güçlendirme</p>	<p>“Yeniden yerleşme sürecinde destek alabileceği kaynakları fark etmelerine rehberlik etmek”</p>	<p>“Göç eden çocuğa sahip olduğu sosyal destek kaynaklarını keşfetmesine yardımcı olmak”</p> <p>“Göç eden çocuğa yeni sosyal kaynaklarını fark etme becerisi kazandırmak”</p> <p>“Göç eden çocuğun yeni sosyal ağ oluşturmaya yardımcı olmak”</p>	<p>Yankey, T., & Biswas, U. N. (2012). Life skills training as an effective intervention strategy to reduce stress among Tibetan refugee adolescents. <i>Journal of Refugee Studies</i>, 25, 514–536. doi:10.1093/jrs/fer056.</p> <p>Baker, F., & Jones, C. (2006). The effects of music therapy services on classroom behaviors of newly arrived refugee students in Australia. <i>Emotional and Behavioral Difficulties</i>, 11, 249–260. doi:10.1080/1363275060102217</p>
<p>Modül 5 - Sosyal Becerileri Yeniden Yapılandırma</p> <p>Oturum 5: Sosyal Becerileri Geliştirme</p>	<p>“Göç eden çocukların sosyal becerilerini yeniden yapılandırmalarına destek olmak”</p>	<p>“Göç eden çocuğun farklı kültürden olan arkadaşlarına teşekkür etme ve onlardan özür dilemelerine yardımcı olmak”</p> <p>“Göç eden çocuğun kişilerarası ilişkilerinde sergileyeceği davranışların sonuçlarını öngörebilmelerine rehberlik etmek”</p> <p>“Göç eden çocuğa bir sohbeti başlatma, sürdürme ve bitirme becerisi kazandırmak”</p>	<p>Baker, F., & Jones, C. (2006). The effects of music therapy services on classroom behaviors of newly arrived refugee students in Australia. <i>Emotional and Behavioral Difficulties</i>, 11, 249–260. doi:10.1080/1363275060102217</p> <p>Kalantari, M., Yule, W., Dyregrov, A., Neshatdoost, H., & Ahmadi, S. J. (2012). Efficacy of writing for recovery on traumatic grief symptoms of Afghani refugee bereaved adolescents: A randomized control trial. <i>OMEGA</i>, 65, 139–150. doi:10.2190/OM.65.2.d</p> <p>Sullivan, A. L. ve Simonson, G. R. (2016). A systematic review of school-based social-emotional interventions for refugee and war-traumatized youth. <i>Review of Educational Research</i>, 86(2), 503-530. doi:10.3102/0034654315609419</p>

Modül	Genel Amaç	Alt Amaçlar	Temel Dayanak
<p>Modül 6 – Kültüre Uyum Becerilerini Geliştirmek</p> <p>Oturum 6: Kültürü Tanıma ve Kültürel Uyum Sağlama</p>	<p>“Göç eden çocukların yeniden yerleştirdikleri bölgenin kültürel özelliklerini tanımalarına destek olmak”</p>	<p>“Göç eden çocuğun içinde yaşadığı kültürün özelliklerini bilmelerine rehberlik etmek”</p> <p>“Göç eden çocuğa kendi kültürü ile yaşadığı kültür arasındaki benzerlik ve farklılıkları ayırt etme becerisini kazandırmak”</p> <p>“Göç eden çocuğun akranlarını kültürel farklılıklarını kabul etmesine rehberlik etmek”</p>	<p>Travmaya Yönelik Bilişsel Davranışçı Terapi</p> <p>Ellis, H. B., Miller, A. B., Abdi, S., Barrett, C., Blood, E. A., & Betancourt, T. S. (2013). Multi-tier mental health program for refugee youth. <i>Journal of Consulting and Clinical Psychology</i>, 81, 129–140. doi:10.1037/a0029844</p> <p>Yankey, T., & Biswas, U. N. (2012). Life skills training as an effective intervention strategy to reduce stress among Tibetan refugee adolescents. <i>Journal of Refugee Studies</i>, 25, 514–536. doi:10.1093/jrs/fer056.</p> <p>Sullivan, A. L. ve Simonson, G. R. (2016). A systematic review of school-based social-emotional interventions for refugee and war-traumatized youth. <i>Review of Educational Research</i>, 86(2), 503–530. doi:10.3102/0034654315609419</p>

Modül	Genel Amaç	Alt Amaçlar	Temel Dayanak
<p>Modül 7 – Baş Etme Becerilerini Geliştirmek</p> <p>Oturum 7: Yeni Baş Etme Becerileri Kazanma</p>	<p>“Göç eden çocukların baş etme becerilerini geliştirmelerine destek olmak”</p>	<p>“Göç eden çocukların göç sürecinde kullandıkları baş etme becerilerini fark etmelerine yardımcı olmak”</p> <p>“Göç eden çocukların işlevsel baş etme becerilerini daha sık kullanabilmeleri için cesaretlendirmek”</p> <p>“Göç eden çocukların yeni öğrendiği baş etme becerilerini deneme fırsatı sunmak”</p> <p>“Göç eden çocukların kullanmak istedikleri baş etme becerilerinin olası sonuçlarını öngörebilmelerine yardımcı olmak”</p> <p>“Göç eden çocukların tepkilerinin (bilişsel, duygusal, psikosomatik vb.) türüne uygun baş etme becerileri kazandırmak”</p>	<p>Rousseau, C., Benoit, M., Gauthier, M., Lacroix, L., Alain, N., Viger Rojas, M., . . . Bourassa, D. (2007). Classroom drama therapy program for immigrant and refugee adolescents: A pilot study. <i>Clinical Child Psychology and Psychiatry</i>, 12, 451–465. doi:10.1177/1359104507078477</p> <p>Siegel, D. J. & Bryson, T. P. (2012). <i>The whole-brain child: 12 proven strategies to nurture your child’s developing mind</i>. New York: Penguin Putnam.</p>

Modül	Genel Amaç	Alt Amaçlar	Temel Dayanak
<p>Modül 8 – Yeniden Bağ Kurma</p> <p>Oturum 8: Benlik Saygısını Arttırma</p> <p>Oturum 9: Amaç Belirleme ve Umudu Arttırma</p> <p>Oturum 10: Sonlandırma</p>	<p>“Göç eden çocuğun göç deneyimi sonrasında güç ve kontrol duygusunun artırılarak yaşama yeniden bağ kurmasına destek olmak”</p>	<p>“Göç eden çocuğun güçlü ve zayıf yönlerini keşfetmesine destek olmak”</p> <p>“Göç eden çocuğun güçlü ve zayıf yönlerinden hangilerinin değiştirilebileceğine veya güçlendirilebileceğine yönelik algısını geliştirmek”</p> <p>“Göç eden çocuğa amaç belirleme becerisi kazandırmak”</p> <p>“Göç eden çocuğun okul içi sorumluluklarıyla ilgili özel hedefler oluşturmalarına rehberlik etmek”</p> <p>“Göç eden çocuğun psikoeğitim programı kapsamında öğrendiklerini gözden geçirmesine olanak sağlamak”</p> <p>“Göç eden çocuğun program kapsamında kazandığı becerileri program sonrasında nasıl kullanabileceğine ilişkin farkındalık kazanmasına destek olmak”</p>	<p>Travmaya Yönelik Bilişsel Davranışçı Terapi</p> <p>Rousseau, C., Benoit, M., Gauthier, M., Lacroix, L., Alain, N., Viger Rojas, M., . . . Bourassa, D. (2007). Classroom drama therapy program for immigrant and refugee adolescents: A pilot study. <i>Clinical Child Psychology and Psychiatry</i>, 12, 451–465. doi:10.1177/1359104507078477</p> <p>Siegel, D. J. & Bryson, T. P. (2012). <i>The whole brain child: 12 proven strategies to nurture your child's developing mind</i>. New York: Penguin Putnam.</p>

MODÜL 1 - GÖÇÜ ANLAMLANDIRMAK

Oturum 1: Tanışma ve Göç Deneyimlerini Paylaşma

Etkinliğin Adı:	Balonunun Nesi Var?
Amacı:	Göçle ilgili olumsuz varsayımları fark edebilmelerine yardımcı olmak Göçte dair anılarını bir bütün halinde söze dökmelerini sağlamak Yeniden yerleşme döneminde kullanılan olumlu baş etme mekanizmalarını fark edebilmelerine rehberlik etmek
Yöntem:	Soru- cevap
Sınıf Düzeyi:	Ortaokul
Süre:	Bir ders saati
Materyal:	Renkli balon (katılımcı sayısı kadar) Keçeli kalem Resim kâğıdı (katılımcı sayısı kadar) Kuru boya (katılımcı sayısı kadar)
Uygulayıcı İçin Ön Hazırlık:	Uygulayıcı tarafından tüm materyaller katılımcı sayısı kadar hazırlanır.
Süreç (Uygulama Basamakları):	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uygulayıcı; "Sevgili öğrenciler, hepiniz hoş geldiniz. Hep birlikte 10 oturum süreceğiz bir programa bugün başlıyoruz. Her hafta belirlediğimiz bir saatte burada buluşacağız. Şimdi birbirimizi tanımak için küçük bir etkinlik yapacağız. Etkinliğimizin ismi balonumu bana ver." der. 2. Ardından öğrencileri kendileri hakkındaki bilgiler yazmaları için şişirilmiş renk renk balonlar dağıtılır. Öğrencilerden bu balonların üzerine isimlerini, geldikleri yeri, en sevdikleri rengi ve yemeği yazmaları istenir. 3. Öğrencilerin balonlara istenen bilgileri yazmalarının ardından daire şeklinde sıralanmaları istenir ve balonlar karışık bir şekilde grubun ortasına bırakılır. 4. Uygulayıcı; "Şimdi sırayla bir kişi ortaya geçecek ve istediği kişinin yanına gidip "Balonunun nesi var" diyecek. Aldığı cevap o kişinin balonunu bulmasına yeterli olmazsa dönüp tekrar "Balonunun başka nesi var?" diyebilir.

	<ol style="list-style-type: none"> 5. Gönüllü olan ilk öğrenciyle etkinlik başlar ve etkinlik gönüllü öğrencinin sağ tarafındaki öğrencilerle devam eder. 6. Balonu bulunan kişi yazdıklarını bütün grup üyelerine sesli şekilde okur ve kendini tanıtır. 7. Bütün balonlar sahiplerine geri dağıtıldığında tanışma etkinliği biter. 8. Tanışma etkinliğinin ardından uygulayıcı öğrencilere resim kağıtları ve renkli kalemler dağıtır. Uygulayıcı; “Şimdi sıra burada bulunmadaki ortak noktamıza yani göç etmemize geldi. Burada bulunan herkes bir sebepten dolayı bulunduğu yeri terk edip buraya geldi. Buraya gelene kadar çok farklı yaşantılar geçirmiş olabilirsiniz. Bu yaşantıları ifade etmek için önünüzdeki materyalleri kullanabilirsiniz. Yaşadığınız göç sürecini neye benzetiyorsanız bize çizerek anlatın” der. 9. Öğrencilerin resimleri tamamlamaları için öğrencilere 15 dakika verilir. 10. Resimlerin tamamlanmasının ardından uygulayıcı; “Her birinizin farklı renkler kullandığını ve farklı şeyler çizdiğini fark ettim. Şimdi çizdiklerinizi bütün grupla paylaşmanızı ve çizdiğiniz resmin neyi anlattığını bize anlatmanızı istiyorum.” der. 11. Gönüllü olan öğrenciyle etkinliğe devam edilir. 12. Öğrencilerin paylaşımları sırasında uygulayıcı aşağıdaki soruları sorar: <ul style="list-style-type: none"> - Bu resimde göçle ilgili çizdiklerin neler? - Çizdiğin resimde sen neredesin? - Göç sürecinde neler yaptın? - Göç sürecinde neler hissettin? 13. Bütün öğrencilerin göç süreçleriyle ilgili çizdikleri resimleri ve kullandıkları renklerin onlar için neyi ifade ettiğinin anlatılmasının ardından uygulayıcı katılımcılara teşekkür eder. 14. Oturum öğrencilerin ilk oturumdaki başarılarının tebrik edilmesi, duygu ve düşüncelerinin alınmasının ardından sonlandırılır.
Kazanımın Değerlendirilmesi:	<p>Öğrencilerin göçe dair anılarını göç öncesi, göç sırası ve göç sonrası olmak üzere bir zaman çizelgesi doğrultusunda anlatabilmeleri</p> <p>Göçle ilgili olumsuz varsayımları fark edebilmeleri</p>
Ödevler:	<p>Öğrencilerin bir sonraki oturuma gelene kadar resimde çizmedikleri ama oturum sırasında aklına gelen etkin baş etme stratejilerini resimlerine eklemeleri istenir.</p>

Uygulayıcıya Not:	<p>Öğrencilerin çizdikleri resimleri anlattıkları bölümde grup üyelerinin öğrenciyi dinlemeleri ve dikkatini dağıtacak bir faaliyette bulunmamaları öğrencilerin bu oturum içinde desteklenmeleri için önemlidir.</p> <p>Uygulayıcı öğrencilerin çizdikleri resimlerle ilgili sorular sorarken öğrencilerin duygularına ve aktif bir şekilde kullandığı baş etme becerilerine odaklanmalıdır.</p> <p>Öğrenciler paylaşım yapmakta güçlük çektiklerine uygulayıcı örnekler verebilmelidir. Bu nedenle uygulayıcı oturum öncesinde oturum amaçlarını gözden geçirerek verebileceği olası örnekler için hazırlık yapmalıdır.</p> <p>Oturum içerisinde paylaşım yapmakta güçlük çeken veya göç sonrası tepkileri hâlâ gösteren öğrenciler varsa bu öğrenciler oturumlar boyunca gözlemlenmelidir. Uygulayıcı gözlemleri sırasında öğrencilerin bir uzman desteğine ihtiyacı olduğunu düşünüyorsa uzmanlardan destek almalıdır.</p>
Etkinliği Geliştiren:	
Ek:	-

MODÜL 2 - DUYGULARI DÜZENLEMEK

Oturum 2: Duyguları Düzenleme

Etkinliğin Adı:	Kıvırcığın Hikâyesi
Amacı:	Yeniden yerleşme sürecinden sonra yaşadıkları öfke, kızgınlık gibi duyguları uygun yollarla ifade etmelerine yardımcı olmak Göç eden çocuğun göç sürecinde deneyimlediği duygularını ifade etmelerine rehberlik etmek Göç eden çocuğa göç sürecinde yaşadığı duyguları ayırt etme becerisini kazandırmak Duygularının nedenlerini söyleyebilmelerine destek olmak Göç eden çocuğa korku, kaygı, öfke gibi duyguları hissettiğinde sakinleşebilme becerisi kazandırmak
Yöntem:	Soru-Cevap Hikâye Tamamlama Hikâye Anlatımı
Sınıf Düzeyi:	Ortaokul
Süre:	Bir ders saati
Materyal:	Kıvırcığın Hikâyesi Duygu Kartları
Uygulayıcı İçin Ön Hazırlık:	Uygulayıcı hikâyeyi okurken ses tonuna ve vurgulara dikkat etmelidir. Uygulayıcı hikâye sırasında kullanacağı duygu kartlarını öğrenci sayısı kadar çoğaltır. Uygulayıcı hem duygulara hem de duyguları düzenleme stratejilerine ilişkin vereceği örnekler için hazırlık yapar.
Süreç (Uygulama Basamakları):	1. Uygulayıcı; "Sevgili öğrenciler bugün sizlerle birlikte duygularımızı fark ettiğimiz ve paylaştığımız bir süreç geçireceğiz. Her birinizin önünde duygu kartları bulunuyor. Bu kartları karıştırmanızı ve tek tek incelemenizi istiyorum. Kartlarda yer alan bazı duyguları tanıyabilirsiniz. Bazı duyguların da ne olduğunu bilemeyebilirsiniz." der. 2. Uygulayıcı kartlarda yer alan duyguları uygulama öncesinde örneklerle öğrencilere açıklar.

3. Uygulayıcı; “Şimdi sizlere bir hikâye okuyacağım. Hikâyeyi okurken bazı yerlerde durup sizlere süre vereceğim. Bu sürede hikâyedeki karakterimizin ne hissediyor olabileceğini tahmin ederek elinizdeki kartı sıralamanızı isteyeceğim” der.
4. Ardından uygulayıcı hikâyeyi okur;
5. “Zamanın birinde uzak diyarlarda herkesin gözlerinin mavi olduğu bir kasaba varmış. Bu kasabada yaşayanların gözlerinin mavisi o kadar güzel ve farklıymış ki gök yüzü bile bu gözlerin yanında renksiz kalırmış. Bu kasabanın sakinleri birbirini tanır ve yardımlaşarak yaşarlarmış. Bir gün kasabaya nereden geldiği belli olmayan bir sis çökmüş. Öyle bir sis ki güneşi kapatmış, ekinler yetişmez yollar görünmez olmuş Kasaba halkı günler, haftalar ve aylarca sisin gitmesini beklemiş ama sis bir türlü gitmemiş. Yiyecekleri ve içilebilecek suları azalmış. Yavaş yavaş kasaba halkı buldukları yeri terk etmek zorunda kalmış. Kıvırcık ve ailesi umutlarını yitirmemişler, ellerinden geldiğince sisin gitmesini beklemişler fakat sonunda onlar da dayanamamış ve göç etmek durumunda kalmışlar..... Ailesiyle birlikte yollara düşen kıvırcık giderken sevdiği çoğu eşyayı yanına alamamış. Gece gündüz demeden gitmişler. Bir gün bir şehre gelmişler ve ailesi kıvırcığa artık burası bizim yeni evimiz demiş Kıvırcığa her şey yabancı geliyormuş. Oturdıkları ev, yattığı yatak birkaç günde bütün hayatı birden değişmiş Yeni okuluna başladığında oradaki arkadaşlarından farklı olduğunu görmüş. En büyük farklılığı gözlerinin rengiymiş. Kıvırcığın gözlerinin rengi bütün arkadaşlarının merak konusuymuş. Okulunda yeni öğretmenleriyle ve arkadaşlarıyla tanışan kıvırcık yavaş yavaş yeni okuluna ısınmaya başlamış. Kıvırcık pek çok şeyi arkasında bıraksa da yeni hayatına ailesi, arkadaşları ve öğretmenleriyle birlikte alışmış.”
6. Hikâyenin sonlanmasıyla uygulayıcı öğrencilere “Kıvırcığın hikâyesini nasıl buldunuz? Sizce neler yaşamış olabilir, hangi duyguları hissetmiştir?” der.
7. Gönüllü öğrenciden başlanarak bütün öğrencilerin hikâyedeki boş bırakılan yerlerde uygun gördükleri duyguyu sebepleriyle anlatmaları istenir.
8. Uygulayıcı; “Hepiniz harikaydınız, kıvırcığın hissedebileceği duyguları çok güzel seçmişsiniz. Sizler de Kıvırcığa benzer duyguları zaman zaman yaşamış olabilirsiniz. Şimdi sizler de Kıvırcık gibi göç sürecinde hissettiğiniz duyguları nerede ve ne olduğu için hissetmiş olabileceğinizi bizimle paylaşmanızı istiyorum.” der.
9. Gönüllü öğrenciden başlanarak bütün öğrencilerin paylaşımları dinlenir.
10. Uygulayıcı; “Sizler de Kıvırcık gibi göç sürecinde farklı nedenlerle farklı duygular hissetmişsiniz. Kıvırcık da bu duyguları hissetmiş ve farklı şekilde davranmış. Ve en sonunda yeni hayatına ailesi, arkadaşları ve öğretmenleriyle birlikte alışmış. Şimdi sizlerden yeniden yerleştiğiniz bu süreçte neler yaparak alışmaya çalıştığınızı öğrenmek istiyorum.” der.
11. Uygulayıcı öğrencilerin göç sürecinde deneyimlediği duygularla nasıl baş etmeye çalıştıklarını öğrenir.
12. Etkinlik sonlandırılırken uygulayıcı bütün öğrencileri tebrik eder ve paylaşımları için teşekkür eder. Günün değerlendirmesinin yapılmasının ardından oturum sonlandırılır.

Kazanımın Değerlendirilmesi:	Etkinliğin sonunda öğrencilerin fark ettiği duyguları adlandırabilmeleri Göç yaşantısı olan öğrencilerin deneyimlediği duyguları fark edebilmeleri Öğrencilerin duygularını düzenleme becerilerini öğrenmeleri
Ödevler:	Etkinlik kapsamında yeni öğrendikleri ve fark ettikleri duyguları hafta içerisinde kendilerinde gözlemlenmeleri istenir.
Uygulayıcıya Not:	<p>Uygulayıcı hikâyede verilen boşluklarda hikâyeyi durdurmalı ve durduğu yerde öğrencilere duygu kartlarını düzenlemeleri için süre vermelidir.</p> <p>Uygulayıcı öğrencilerin duygu kartları arasında gördükleri fakat örnekler bulmakta güçlük çektikleri duygulara örnekler verir.</p> <p>Uygulayıcı gerekli gördüğünde duygu kartlarında yer alan duyguların sayısını arttırabilir.</p> <p>Öğrenciler paylaşım yapmakta güçlük çektiklerinde uygulayıcı örnekler verebilmelidir. Bu nedenle uygulayıcı oturum öncesinde oturum amaçlarını gözden geçirerek verebileceği olası örnekler için hazırlık yapmalıdır.</p> <p>Oturum içerisinde paylaşım yapmakta güçlük çeken veya göç sonrası tepkileri hâlâ gösteren öğrenciler varsa bu öğrenciler oturumlar boyunca gözlemlenmelidir.</p> <p>Uygulayıcı gözlemleri sırasında öğrencilerin bir uzman desteğine ihtiyacı olduğunu düşünüyorsa uzmanlardan destek almalıdır.</p> <p>Etkinliğe bütün öğrencilerin katılımı sağlanmalıdır. İçine kapanık ve etkinlikle ilgilenmeyen öğrencilerle bireysel görüşmeler yapılması planlanabilir.</p>
Etkinliği Geliştiren:	
Ek:	Ek -1 Duygu Kartları

EK - 1 DUYGU KARTLARI

Mutlu	Üzgün	Suçlu	Öfkeli	Sevinçli	Kaygı
Huzur	İsteksiz	Kırgın	Sakin	Kararlı	Yorgun
Cesur	Meraklı	Çaresiz	Yetkin	Şüpheli	Güven İçinde
Gururlu	Korkmuş	Hevesli	Neşeli	Şaşırılmış	Sabırsız
Utanmış	Umutlu	Kendinden Emin	Yalnız	İstekli	Nefret

MODÜL 3- OKULA UYUM BECERİLERİNİ GELİŞTİRMEK

Oturum 3: Okula Uyum Sağlama

Etkinliğin Adı:	Okulda Bulmaca
Amacı:	Okulu, okul çevresini ve sınıf ortamını keşfetmelerine destek olmak Göç eden çocuğa göç sonrası yeni bir okula başlamaya ilişkin duygularını ifade etme becerisini kazandırmak Okula aidiyet duygularını geliştirmelerine yardımcı olmak Okul içi kurallara uymalarına rehberlik etmek
Yöntem:	Soru-Cevap Drama
Sınıf Düzeyi:	Ortaokul
Süre:	Bir ders saati
Materyal:	Müdür odası için dolma kalem; Müdür yardımcısı odası için kaşe; Öğretmenler odası için öğretmen önlüğü; Tuvalet için kâğıt havlu; Kütüphane için kitap; Bahçe için top
Uygulayıcı İçin Ön Hazırlık:	Uygulayıcı etkinliğe başlamadan bir fon kartonuna görev yaptığı okulun bölümlerini bir şema olarak çizebilir. Etkinlik diğer öğretmenler ve idarecilerle birlikte iş birliği gerektirdiğinden bu kişilere önceden haber verilmesi gerekir.
Süreç (Uygulama Basamakları):	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uygulayıcı; "Sevgili öğrenciler hepiniz hoş geldiniz. Önceki oturumlarda göç yaşantılarımıza dair anılarımızı ve duygularımızı paylaşmıştık. Bu hafta göçten sonra yaşadığınız bir yeni duruma uygun etkinlik yapacağız. Bu haftaki yapacağımız etkinliğin ismi "Okulda Bulmaca" der. 2. Uygulayıcı sınıfın duvarına bulunduğu okulun bölümlerini içeren önceden hazırladığı fon kartonu asar. Bu fon kartonunda okulda bulunan; müdür odası, müdür yardımcısı odası, öğretmenler odası, tuvalet, kütüphane, okulun bahçesi vd. alanların yerleri bulunmaktadır.

	<p>3. Uygulayıcı aşağıdaki yönergeyi vererek etkinliği açıklar: “Bugün sizlerle birlikte okulumuzu tanıyacağız, bunun için sınıfın belirli yerlerine okuldaki odalarda bulunan eşyaları gizledim. Şimdi sınıfa dağılmanızı bu odalarda bulunabilecek eşyaları bulmanızı istiyorum. Bulduğunuz eşyaları arkadaşlarınıza göstererek masanın üzerine koyabilirsiniz.” der.</p> <p>4. Öğrencilere sınıfın içerisine saklanan eşyalar bulmaları için beş dakika zaman verilir.</p> <p>5. Uygulayıcı bulunan eşyaları sayar ve bu eşyaların hangi odalarda bulunabileceğine yönelik sorular sorar.</p> <p>6. Ardından uygulayıcı ve öğrenciler bu eşyaları olmaları gereken odalara birlikte koymaya giderler.</p> <p>7. Gittikleri odalarda bulunan kişiler, uygulayıcıyla birlikte gelen öğrencilere okuldaki görevlerini anlatır. (Örneğin müdür dolma kalem alır ve öğrencilere okulda sorumlu olduğu görevleri anlatır.)</p> <p>8. Eşyaların ait oldukları odalara bırakılmasının ardından uygulayıcı öğrencilerle birlikte sınıfa döner ve katılımcıların öğrendikleri bilgiler üzerine değerlendirmeler yapılır.</p> <p>9. Değerlendirmeler sırasında uygulayıcı aşağıdaki soruları sorar:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bugün göç sonrası öğrenim görmeye başladığınız okulunuzla ilgili neler öğrendiniz? • Okulunuzda bulunan bölümlerde kimler görev alıyor? • Bu bölümleri ve bu bölümlerde çalışanları öğrendikten sonra neler hissediyorsunuz? • Bu bölümleri hepiniz gördünüz. Bu bölümlerin var olabilmesi için ne gibi kurallar gereklidir? <p>10. Etkinlik öğrencilerin yukarıdaki sorulara cevap vermesinin ardından uygulayıcının öğrencilerin cevaplarını özetlemesiyle sonlandırılır.</p>
Kazanımın Değerlendirilmesi:	Öğrencilerin yeni okulunu tanımaları Öğrencilerin göç sonrası yeni bir okula başlamaya ilişkin duygularını ifade etme
Ödevler:	Yeni okulları hakkında öğrendikleri bilgileri aileleriyle paylaşmaları ödev olarak verilebilir.
Uygulayıcıya Not:	Göç sonrası yeni bir okula başlamada ve aidiyet duygusu geliştirmekte güçlük çeken öğrencilerle bireysel olarak da çalışılmalıdır. Uygulayıcı sorduğu sorulara cevap alırken tüm katılımcılara söz vermeye özen göstermelidir. Uygulayıcı katılımcılardan gelen cevaplar arasında benzerlikleri ve farklılıkları bularak özetlemeler yapmalıdır. Öğrenciler paylaşım yapmakta güçlük çektiklerinde uygulayıcı örnekler verebilmelidir. Bu nedenle uygulayıcı oturum öncesinde oturum amaçlarını gözden geçirerek verebileceği olası örnekler için hazırlık yapmalıdır. Oturum içerisinde paylaşım yapmakta güçlük çeken veya göç sonrası tepkileri hâlâ gösteren öğrenciler varsa bu öğrenciler oturumlar boyunca gözlemlenmelidir. Uygulayıcı gözlemleri sırasında öğrencilerin bir uzman desteğine ihtiyacı olduğunu düşünüyorsa uzmanlardan destek almalıdır.
Etkinliği Geliştiren:	
Ek:	-

MODÜL 4- SOSYAL DESTEK KAYNAKLARINI GÜÇLENDİRMEK

Oturum 4: Sosyal Destek Kaynaklarını Keşfetme ve Güçlendirme

Etkinliğin Adı:	Birlikte Güçlüyüz
Amacı:	Göç eden çocuğa sahip olduğu sosyal destek kaynaklarını keşfetmesine yardımcı olmak Göç eden çocuğa yeni sosyal kaynaklarını fark etme becerisi kazandırmak Göç eden çocuğun yeni sosyal ağ oluşturmaya yardımcı olmak
Yöntem:	Soru-Cevap Drama
Sınıf Düzeyi:	Ortaokul
Süre:	Bir ders saati
Materyal:	Ek-1 Sosyal Destek Kaynakları Halat ya da İp
Uygulayıcı İçin Ön Hazırlık:	Uygulayıcı etkinlik sırasında kullanacağı halat ya da ipi etkinlik öncesi hazır hale getirir. Ek 1 de yer alan Sosyal Destek Kaynakları öğrencilerin görebileceği bir yere asılır.
Süreç (Uygulama Basamakları):	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uygulayıcı "Sevgili öğrenciler bugün sizlerle zorluklarla karşılaştığımızda bu zorlukların üstesinden gelmek için bize yardımcı olabilecek kaynaklar hakkında bir etkinlik yapacağız. Bu kaynaklara biz sosyal destek kaynakları diyoruz. Her birimizin farkında olmasak da sahip olduğumuz kaynakları vardır. Bu kaynaklar kimimizde az kimimizde fazladır. Bu etkinlikle var olan kaynaklarımızı fark edip sayılarını artıracaktır." diyerek etkinliğe giriş yapar. 2. Uygulayıcı, etkinliğe başlamadan önce sosyal destek kaynakları hakkında detaylı bilgiyi öğrencilerle paylaşır ve örneklerle açıklar. 3. Uygulayıcı öğrencilere Ek 1'de yer alan sosyal destek kaynaklarının yer aldığı listeyi bütün grubun görebileceği bir yere asar ve öğrencilerden bu listeyi incelemesini ister. 4. Uygulayıcı; "Bu listede bireylerin zorlu olaylar karşısında kullanabilecekleri sosyal destek kaynakları yazıyor. Bunlardan bazılarını zaten sahip olabilirsiniz, bazılarınıysa şimdi öğrenip kullanabileceksiniz. Sizde bu örneklerden yola çıkarak kendi destek kaynaklarınızı bulabilir veya bu listeden sizin için uygun olanı seçebilirsiniz." der.

	<p>5. Öğrencilerin listeyi incelemesinin ve kendi sosyal destek kaynaklarını düşünmelerinin ardından uygulayıcı elinde uzun bir halatla öğrencilerin karşısına geçer. “Şimdi sıra geldi buraya kadar öğrendiklerimizi kullanabileceğimiz bir etkinliği yapmaya. Etkinliğimizin ismi “Birlikte güçlüyüz”, hepimizin bildiği bir ip çekme oyununa biraz benzese de farklı yönleri var. Bu ip çekme yarışmasında karşı taraf üç kişiyken siz tek olacaksınız. Ancak yanınıza size ipi çekmede yardımcı olacak istediğiniz kadar kişi çağırabilirsiniz. Bu kişileri ancak sosyal destek kaynaklarınız olarak çağırırsanız yanınıza gelecekler” der.</p> <p>6. Öğrencilerin etkinliğe dair sorularının cevaplanmasının ardından gönüllü olan katılımcıyla etkinlik başlar. İpin diğer tarafındaki üç kişi istenildiği zaman değiştirilebilir fakat sayıları artırılmaz ya da azaltılamaz.</p> <p>7. İpi çekmede başarısız olan öğrenciler sosyal destek kaynaklarını artırarak yarışmayı kazanana dek istedikleri kadar tekrar deneyebilirler.</p> <p>8. Bütün öğrencilerin ip çekme etkinliğinde sosyal destek kaynaklarını yanlarına çağırıp oyunu kazanmasının ardından etkinlik sonlandırılır.</p> <p>9. Uygulayıcı; “İpin bir ucunda yalnız başınıza üç kişiye karşı gelmek nasıldı?” diye sorar.</p> <p>10. Öğrencilerin cevaplarının alınmasının ardından uygulayıcı; “Sonrasında hepimiz desteğe arkadaşlarınızı çağırdınız. Aslında onlar sizin destek kaynaklarındı. Onlarla beraber güçlendiniz, umudunuz oldu ve karşınızdaki yenilmesi çok zor olan bir takımı yendiniz. Sosyal destek kaynaklarınızla birlikte güçlü taraf olmak nasıl bir duyguydu?” der.</p> <p>11. Katılımcıların her birinden cevap alınmasının ardından uygulayıcı “Bugün var olan kaynaklarınızı yeniden fark ettiniz ve kendinize yeni sosyal destek kaynakları seçtiniz. Onlarla birlikte güçlü olduğunuzu yaşayarak deneyimlediniz. Hepiniz harika bir iş başardınız, sizi tebrik ediyorum” der.</p> <p>12. Öğrencilerin oturma dair duygu ve düşüncelerinin alınmasının ardından oturma uygulayıcı tarafından sonlandırılır.</p>
<p>Kazanımın Değerlendirilmesi:</p>	<p>Öğrencilerin sosyal destek kaynaklarını söylemeleri Öğrencilerin farklı bir zorlayıcı yaşam olayında kimlerden destek alacaklarını ifade etmeleri</p>
<p>Ödevler:</p>	<p>Öğrencilerden aile üyelerine sosyal destek kaynaklarını söylemeleri istenir.</p>

Uygulayıcıya Not:	<p>Ek 1'de yer alan sosyal destek kaynakları örnek olarak verilmiştir. Etkinliğin uygulandığı kültüre ve öğrencilerin buldukları özel durumlara göre çıkartma ve ekleme işlemi yapılabilir.</p> <p>Öğrenciler paylaşım yapmakta güçlük çektiklerinde uygulayıcı örnekler verebilmektedir. Bu nedenle uygulayıcı oturum öncesinde oturum amaçlarını gözden geçirerek verebileceği olası örnekler için hazırlık yapmalıdır.</p> <p>Oturum içerisinde paylaşım yapmakta güçlük çeken veya göç sonrası tepkileri hâlâ gösteren öğrenciler varsa bu öğrenciler oturumlar boyunca gözlemlenmelidir.</p> <p>Uygulayıcı gözlemleri sırasında öğrencilerin bir uzman desteğine ihtiyacı olduğunu düşünüyorsa uzmanlardan destek almalıdır.</p>
Etkinliği Geliştiren:	
Ek:	Ek 1- Sosyal Destek Kartları

EK - 1 SOSYAL DESTEK KARTLARI

Annem	Babam
Teyzem	Amcam
Arkadaşlarım	Öğretmenlerim
Becerilerim (iyi futbol oynamak, iyi resim çizebilmek vb.)	Sevdiğim müzik
Okulum	Yurdum
Komşularım	Burs
.....
.....

MODÜL 5- SOSYAL BECERİLERİ YENİDEN YAPILANDIRMAK

Oturum 5: Sosyal Becerileri Geliştirme

Etkinliğin Adı:	İssiz Adada Yaşam
Amacı:	Göç eden çocuğa bir sohbeti başlatma, sürdürme ve bitirme becerisi kazandırmak Göç eden çocuğun farklı kültürden olan arkadaşlarına teşekkür etme ve onlardan özür dilemelerine yardımcı olmak Göç eden çocuğun kişilerarası ilişkilerinde sergileyeceği davranışların sonuçlarını öngörebilmelerine rehberlik etmek
Yöntem:	Soru-Cevap Drama
Sınıf Düzeyi:	Ortaokul
Süre:	Bir ders saati
Materyal:	
Uygulayıcı İçin Ön Hazırlık:	Uygulayıcı; öğrencilere ıssız bir adanın nasıl olabileceğini gösteren resimler gösterebilir. Bu sayede “ada”nın ne olduğunu bilmeyen öğrenciler de etkinliğe katılabilir.
Süreç (Uygulama Basamakları):	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uygulayıcı; “Sevgili öğrenciler bugün sizlerle birlikte sosyal beceriler üzerine bir etkinlik yapacağız. Etkinliğimizin ismi “İssiz adada yaşam”. İssiz adada yaşam önceki etkinliklerden farklı olarak canlandırma üzerine kurulu bir etkinlik. Bu etkinlik gereği hepinizin yapması gereken görevler olacak.” der. 2. Bütün öğrenciler sınıfın ortasına alınır ve birbirlerinden biraz uzak olacak şekilde oturmaları istenir. 3. Uygulayıcı; “Şimdi gözlerinizi kapatın ve hayal edin. Güzel bir tatile çıkmak için hazırlanıyorsunuz. Valizinizi topluyor ve uçağa biniyorsunuz. Burada bulunan arkadaşlarınız uçakta birlikte yolculuk yaptığınız insanlar ve onları tanımıyorsunuz. Uçakta bir arıza çıkıyor ve okyanusun ortasına bir adanın yanına iniş yapıyorsunuz. Adaya hepiniz sağ salım çıkıyorsunuz ve sağlam telsizden yardım çağrısı yapıyorsunuz. Bulduğunuz adanın tespit edilebilmesi için 3 gün gerektiğini, bu üç günün sonunda oradan sizi yetkililerin kurtaracağını söylüyorlar”

Süreç (Uygulama Basamakları):	<p>4. Uygulayıcı; "Bu üç günün görevleri şunlar;</p> <ol style="list-style-type: none"> Birbirinizle tanışmak Birlikte hayali bir ateş yakmak Barınmak için bir yer bulmak Yenilebilir şeyler bulmak Birlikte yemek pişirmek ve yemek Teşekkür etme Özür dileme <p>5. Uygulayıcı görevleri tahtaya yazar ve öğrencilerin gözlerini açtığı anda sanki gerçekten o adadaymış gibi davranmalarını ister.</p> <p>6. Görevlerin öğrenciler tarafından tamamlanmasının ardından uygulayıcı telsizle ulaşılan yetkili olarak adaya gelir ve adada mahsur kalan öğrencileri kurtarır.</p> <p>7. Uygulayıcı etkinliği bitirdikten sonra; "Hepimiz için farklı bir deneyimdi. Görevlerin hepsini tamamladınız. Hiç tanımadığınız insanlarla tanıştınız, bir sohbet başlattınız, beraber hayali bir barınak buldunuz, yemek yaptınız ve birlikte bu adadan kurtuldunuz. Hepiniz senaryoya uygun davrandınız ve iş birliği halinde güzel bir oyun çıkardınız ortaya. Tebrik ederim. Bu etkinlikte en çok zorlandığınız yer neresi oldu?" der.</p> <p>8. Gönüllü öğrencilerden başlanarak cevaplar alınır. Ardından öğrencilerin sergiledikleri ve geliştirdikleri sosyal beceriler uygulayıcı tarafından vurgulanır.</p> <p>9. Etkinlik gönüllü öğrencilerin duyu ve düşüncelerinin alınmasının ardından sonlandırılır.</p>
Kazanımın Değerlendirilmesi:	<p>Katılımcılar ne zaman teşekkür etmesi veya özür dilemesi gerektiğini bilir.</p> <p>Katılımcılar sergilediği davranışların sonuçlarını tahmin eder.</p>
Ödevler:	<p>Öğrencilerin yeni öğrendiği becerileri evde sergilemeleri istenir. Öğrenciler bu becerileri sergilediklerinde ne gibi sonuçlarla karşılaştıklarına dair bir günlük tutarlar.</p>
Uygulayıcıya Not:	<p>Uygulayıcı etkinlik sırasında yönerge verirken ses tonunu etkili bir şekilde kullanır ve konuşma hızına dikkat eder.</p> <p>Uygulayıcı ihtiyaçlar doğrultusunda görevlerin sayısını artırabilir.</p> <p>Uygulayıcı bu oturumun sonunda öğrencilere Oturum 5 Ek-1'de yer alan formu dağıtır ve kendi kültürlerini tanıtmaları için malzemeleri hazırlamaları için 1 hafta süre verilir.</p> <p>Öğrenciler paylaşım yapmakta güçlük çektiklerinde uygulayıcı örnekler verebilmelidir. Bu nedenle uygulayıcı oturum öncesinde oturum amaçlarını gözden geçirerek verebileceği olası örnekler için hazırlık yapmalıdır.</p> <p>Oturum içerisinde paylaşım yapmakta güçlük çeken veya göç sonrası tepkileri hâlâ gösteren öğrenciler varsa bu öğrenciler oturumlar boyunca gözlemlenmelidir.</p> <p>Uygulayıcı gözlemleri sırasında öğrencilerin bir uzman desteğine ihtiyacı olduğunu düşünüyorsa uzmanlardan destek almalıdır.</p>
Etkinliği Geliştiren:	
Ek:	-

MODÜL 6- KÜLTÜRE UYUM BECERİLERİNİ GELİŞTİRMEK

Oturum 6: Kültürü Tanıma ve Kültürel Uyum Sağlama

Etkinliğin Adı:	Kültür Haftası
Amacı:	Göç eden çocuğun içinde yaşadığı kültürün özelliklerini bilmelerine rehberlik etmek Göç eden çocuğa kendi kültürü ile yaşadığı kültür arasındaki benzerlik ve farklılıkları ayırt etme becerisini kazandırmak Göç eden çocuğun akranlarını kültürel farklılıklarını kabul etmesine rehberlik etmek
Yöntem:	Soru-Cevap Tartışma
Sınıf Düzeyi:	Ortaokul
Süre:	Bir ders saati
Materyal:	Ek-1 Çalışma Kâğıdı Projeksiyon
Uygulayıcı İçin Ön Hazırlık:	Uygulayıcı 5. oturumun sonunda öğrencilere dağıttığı Ek-1'de yer alan formları toplar. Uygulayıcı, öğrencilerden sonra içinde bulunulan kültürü kendi tanıtacağı için ulaşılabılır gerçek malzemeleri toplamalı, ulaşılamayan malzemelerin ise görsellerine ulaşmalıdır. TRT'de daha önce yayınlanan 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı videolarından biri kullanılmak üzere etkinlik öncesinde hazırlanmalıdır.
Süreç (Uygulama Basamakları):	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uygulayıcı; "Sevgili öğrenciler bu hafta bildiğiniz gibi kendi kültürünüzü tanıtma haftanız. Geçen hafta sizlere kültürle ilgili bazı soruların yer aldığı bir form dağıtmıştım (Ek-1) ve bu formdaki soruları kendi kültürünüze göre cevaplamanız için bir hafta süre vermiştim." der. 2. Öğrencilerden gönüllü olanlardan başlanarak kendi kültürlerini tanıtmaları istenir. Her öğrenci için 10 dakika süre tanınır. 3. Öğrenciler kendi kültürlerini varsa getirdikleri gerçek eşyalarla yoksa internet üzerinden buldukları fotoğraflar aracılığıyla tanıtırlar.

Süreç (Uygulama Basamakları):	<p>4. Bütün öğrencilerin kendi kültürlerini tanıtmalarının ardından uygulayıcı; "Sizce arkadaşlarınızın kendi kültürlerine dair anlattıkları ve sizlerin kendi kültürünüze dair anlattıklarınız arasındaki benzerlikler ve farklılıklar nelerdir?" der.</p> <p>5. Gönüllü olan öğrencilerden başlanarak tüm öğrencilerden fikirleri alınır.</p> <p>6. Uygulayıcı; "Hepinize teşekkür ederim, sayenizde pek çok yeni şey öğrendim. Eminim ki arkadaşlarınız da benimle aynı fikirdedir. Şimdi sizlere içinde bulunduğumuz kültürün birkaç ögesini de ben tanıtmak istiyorum" der.</p> <p>7. Uygulayıcı video ya da görsellerle içinde bulunulan kültürün; yemekleri, bayrağı, adet ve gelenekleriyle ilgili bilgiler öğrencilerle paylaşılır. 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'na ilişkin kısa bir video öğrencilerle birlikte izlenir.</p> <p>8. Uygulayıcı öğrencilerden kendi kültürleri ve içinde buldukları kültürü benzerlikler ve farklılıklarıyla karşılaştırmasını ister.</p> <p>9. Gönüllü olan öğrencilerle soru cevap şeklinde etkinlik sürdürülür.</p> <p>10. Öğrencilerin duyu ve düşüncelerinin alınmasının ardından etkinlik sonlandırılır.</p>
Kazanımın Değerlendirilmesi:	<p>Katılımcılar içinde yaşadığı kültürün özelliklerini bilir.</p> <p>Katılımcılar kendi kültürü ile yaşadığı kültür arasındaki benzerlik ve farklılıkları ayırt edebilir</p>
Ödevler:	<p>Öğrencilerin içinde yaşadığı kültürle ilgili yeni öğrendikleri bilgileri bir hafta boyunca oturum dışında gözlemlenmeleri ve not almaları istenir.</p>
Uygulayıcıya Not:	<p>Hazırlık aşamasında uygulayıcı, öğrencilerin kendi kültürlerine ait internette yer alan görselleri çıktı almasına yardımcı olabilir.</p> <p>Uygulayıcı, öğrenciler kendi kültürlerini tanıtırken bahsedilen kültür unsurlarının benzerlik ve farklılıklarına dikkat çekmelidir.</p> <p>Uygulayıcı kültürel unsurların birbirinden farklılaştığına ve bu farklılıklara saygı duymanın kültürel uyumu kolaylaştıracağına vurgu yapmaya özen göstermelidir.</p> <p>Uygulayıcı tüm öğrencilerin aktif katılımını teşvik etmelidir.</p> <p>Öğrenciler paylaşım yapmakta güçlük çektiklerinde uygulayıcı örnekler verebilmelidir. Bu nedenle uygulayıcı oturum öncesinde oturum amaçlarını gözden geçirerek verebileceği olası örnekler için hazırlık yapmalıdır.</p> <p>Oturum içerisinde paylaşım yapmakta güçlük çeken veya göç sonrası tepkileri hâlâ gösteren öğrenciler varsa bu öğrenciler oturumlar boyunca gözlemlenmelidir.</p> <p>Uygulayıcı gözlemleri sırasında öğrencilerin bir uzman desteğine ihtiyacı olduğunu düşünüyorsa uzmanlardan destek almalıdır.</p>
Etkinliği Geliştiren:	
Ek:	Ek-1 Çalışma Kâğıdı

EK - 1 ÇALIŞMA KÂĞIDI

Yöresel yemekleriniz nelerdir?	Kültürünüzdeki yaygın gördüğünüz sanat eserleri nelerdir?
Aile içi ilişkilerinizde önem verdiğiniz değerler nelerdir?	Göç ettiğiniz ülkenizin bayrağının renkleri nelerdir?
Toplumunuzun özellikle dikkat ettiği kurallar/değerler nelerdir?	Çocukken dinlediğiniz ninniler nelerdir?
Kültürünüzde ön plana çıkan halk oyunları/danslar nelerdir?	Sadece sizin kültürünüze ait olan farklı bir kültürde görmediğiniz eşyalar/ nesnelere nelerdir?
Tükenmek üzere olan meslekler nelerdir?	Yöresel kıyafetleriniz nelerdir?
.....
.....

MODÜL 7- BAŞ ETME BECERİLERİNİ GELİŞTİRMEK

Oturum 7: Yeni Baş Etme Becerileri Kazanma

Etkinliğin Adı:	Baş Etmeyi Öğreniyorum
Amacı:	<p>Göç eden çocukların yeni öğrendiği baş etme becerilerini deneme fırsatı sunmak</p> <p>Göç eden çocukların kullanmak istedikleri baş etme becerilerinin olası sonuçlarını öngörebilmelerine yardımcı olmak</p> <p>Göç eden çocukların tepkilerinin (bilişsel, duygusal, psikosomatik vb.) türüne uygun baş etme becerileri kazandırmak</p> <p>Göç eden çocukların göç sürecinde kullandıkları baş etme becerilerini fark etmelerine yardımcı olmak</p> <p>Göç eden çocukların işlevsel baş etme becerilerini daha sık kullanabilmeleri için cesaretlendirmek</p>
Yöntem:	Soru-Cevap Tartışma
Sınıf Düzeyi:	Ortaokul
Süre:	Bir ders saati
Materyal:	<p>Göç yaşantısı sonrası tepkileri gösteren poster (Ek 1)</p> <p>Göç yaşantısı sonrası olası baş etme becerileri (Ek 2)</p> <p>Mavi, sarı, mor, turuncu ve kırmızı top</p> <p>Tahta kalemi</p>
Uygulayıcı İçin Ön Hazırlık:	<p>Uygulayıcı Ek 1'de yer alan posterini tüm öğrencilerin görebileceği bir yere asar.</p> <p>Ek 1'e dair çalışmalar tamamlandığında Ek 2'de yer alan posterini tüm öğrencilerin görebileceği bir yere asar.</p> <p>Mavi, Sarı, Mor, Turuncu ve Kırmızı Top olmak üzere 5 farklı renkte top etkinlik öncesi etkinliğin uygulanacağı ortama getirilir.</p>
Süreç (Uygulama Basamakları):	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uygulayıcı "Her birimiz yaşamımızda farklı zamanlarda bizlerde stres yaratan, beklemediğimiz ve bedenimizde, duygularımızda, davranışlarımızda değişikliklere yol açan zorlu yaşam olaylarıyla karşılaşırız. Bugün sizlerle yaşanan göç sonrası verilen tepkilerle ve bu tepkilerle baş etme becerilerimizi konuşabileceğimiz bir etkinlik yapacağız." diyerek etkinliğe giriş yapar.

Süreç (Uygulama Basamakları):

2. Uygulayıcı şu cümleleri kurarak bu etkinliğin amacını anlatır: “Buradaki temel amacımız sizlerin göç yaşantısı sonrası gösterdiğiniz tepkilerinizi yakından görmek, tepkileriniz arasındaki benzerlikleri fark etmek ve sizlerin bu tepkilerle başa çıkma becerilerinizi ortaya çıkarmaktır.”
3. Uygulayıcı “Sevgili öğrenciler, unutmayalım ki bu etkinlik sırasında paylaşacağınız tüm tepkiler normal tepkilerdir. Bu tepkilerle baş etme biçimleriniz de kendinize özeldir. Bu nedenle paylaşım yapan arkadaşlarınızı dinlemeniz yeterlidir.” diyerek öğrencilerin birbirini önemsemeleri ve empati kurarak dinlemeleri için etkinliğin kurallarını açıklar.
4. Uygulayıcı astığı posterleri öğrencilere açıklar. Göç yaşantısı sonrası ortaokul öğrencilerinin gösterebileceği tepkileri anlatır.
5. Uygulayıcı “Sevgili öğrenciler bu posterde yer alanlar genellikle gözlemlediğimiz tepkiler. Her birinin gösterdiği tepkileri duymak istiyorum. Şimdi sizinle bir oyun oynayarak gösterdiğiniz tepkileri dinleyeceğim. Burada gördüğünüz gibi 5 top var. Kırmızı Top duygusal, Turuncu Top davranışsal, Mavi Top bilişsel ve Sarı Top fiziksel/somatik tepkileri temsil ediyor. Top size geldiğinde önce topun rengine bakmanızı ve sonrasında topun rengine göre o tepki alanıyla ilgili gösterdiğiniz bir tepkiyi paylaşmanızı istiyorum. Eğer topun rengiyle ilgili paylaşım yapacağınız bir tepki bulunmuyorsa diğer renkteki topları seçebilirsiniz. Hadi başlayalım şimdi.” diyerek etkinliğin sürecine ilişkin bilgi verir.
6. Uygulayıcı, Kırmızı Topu rastgele bir öğrenciye atarak oyunu başlatır. Farklı renklerdeki her bir top en az bir öğrenciye ulaştığında etkinliğin bu kısmı tamamlanır.
7. Eğer posterde yer almayan bir tepki varsa ilgili sütuna tahta kalem ile bu tepki yazılır. Uygulayıcı öğrencilerin gösterdiği tepkileri özetler.
8. Ek 1’deki poster kaldırılır ve Ek 2’deki poster asılır.
9. Uygulayıcı Ek 2’deki posterleri öğrencilere açıklar ve etkinliğin ikinci kısmına geçilir. Uygulayıcı “Sevgili öğrenciler bu posterde yer alanlar bazı öğrencilerin göç yaşantısı sonrası biraz önce paylaştığınız tepkilerle baş etme için kullandığı yöntemler. Şimdi Mor Topu kullanarak sizlerin baş etme becerilerini öğrenmek istiyorum. Az önce bizlerle paylaştığınız tepkilerle nasıl başa çıkmaya çalıştığınızı top size geldiğinde paylaşmanızı diliyorum. Hadi başlayalım.”
10. Uygulayıcı, Mor Topu rastgele bir öğrenciye atarak oyunu başlatır. Gruptaki tüm öğrencilere Mor Top ulaşana kadar etkinlik sürdürülür.
11. Eğer posterde yer almayan bir baş etme becerisi dile getirilmişse Ek 2’deki poster üzerine tahta kalem ile bu baş etme becerisi yazılır.
12. Uygulayıcı baş etme becerilerini paylaşan öğrencilere şu soruları süreçte sorar:
 - “Ne zaman bu baş etme becerisini kullanıyorsun?”
 - “Bu baş etme becerisini kullandığında nasıl hissediyorsun?”
 - “Sence hangi yönleriyle bu beceri işlevsel?”
13. Uygulayıcı öğrencilerin sahip olduğu veya kullandığı baş etme becerilerini ve bu baş etme becerilerinin sonuçlarını özetler. Baş etme becerilerindeki ve sonuçlardaki farklılıkları ve benzerlikleri vurgular.

	<p>14. Aşağıdaki açıklama yapılarak etkinlik sonlandırılır.</p> <p>“Her bir baş etme becerisi farklı insanlarda farklı çalışır. Bu etkinlikte de gördüğünüz gibi hepimizin kullandığı baş etme becerileri birbirinden farklı. Benzer şekilde de baş etme becerilerini kullandıktan sonra hissettikleriniz de birbirinizden farklı.”</p>
Kazanımın Değerlendirilmesi:	<p>Katılımcılar kullanmak istedikleri baş etme becerilerinin olası sonuçlarını öngörebilir.</p> <p>Katılımcılar zorlu yaşam olaylarına göre uygun baş etme becerileri seçebilir.</p> <p>Katılımcılar göç sürecinde kullandıkları baş etme becerilerini bilir.</p>
Ödevler:	<p>Öğrencilerden eve gittiklerinde baş etme becerilerini düşünmelerini ve arkadaşlarının ilettiği baş etme becerilerinden hangilerini kullanmak istediklerini listelemeleri istenir.</p>
Uygulayıcıya Not:	<p>Uygulayıcı öğrenciler tepkilerini paylaşırken öğrencileri gözlemlemeye devam etmelidir.</p> <p>Eğer öğrencilerin gösterdiği tepkilerin yoğun ve sıklıkla olduğunu gözlemliyor veya öğrenci dile getiriyorsa uygulayıcı bu öğrenciyi uzman desteği almak üzere uzmana yönlendirmelidir. Öğrenciler tepkilerine dair örnek verirken bu tepkilerin anormal durumlara verilen normal tepkiler olduğu vurgulanmalıdır.</p> <p>Öğrencilerin paylaşımları sırasında birbirini yargılamamalarına özen göstermelidir.</p> <p>Uygulayıcı öğrencilerin göç sonrası verdiği tepkilerin normal tepkiler olduğuna dair vurgu yapmalıdır.</p> <p>Öğrenciler paylaşım yapmakta güçlük çektiklerinde uygulayıcı örnekler verebilmelidir. Bu nedenle uygulayıcı oturum öncesinde oturum amaçlarını gözden geçirerek verebileceği olası örnekler için hazırlık yapmalıdır.</p> <p>Uygulayıcı gözlemleri sırasında öğrencilerin bir uzman desteğine ihtiyacı olduğunu düşünüyorsa uzmanlardan destek almalıdır.</p> <p>Oturum içerisinde paylaşım yapmakta güçlük çeken veya göç sonrası tepkileri hâlâ gösteren öğrenciler varsa bu öğrenciler oturumlar boyunca gözlemlenmelidir.</p>
Etkinliği Geliştiren:	-
Ek:	<p>Ek 1 – Göç Sonrası Tepkileri Gösteren Poster</p> <p>Ek 2 – Göç Sonrası Olası Baş Etme Becerileri Poster</p>

EK - 1 GÖÇ SONRASI TEPKİLERİ GÖSTEREN POSTER

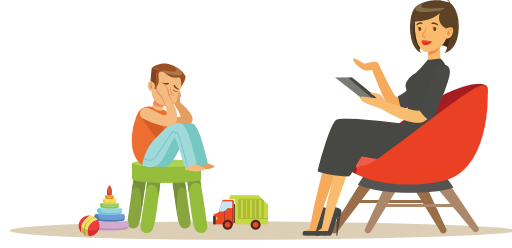
Duygusal Tepkiler	Davranışsal Tepkiler	Bilişsel Tepkiler	Fiziksel/ Somatik Tepkiler
<p>Korku, kaygı ve endişe (Kendisinin ve sevdiklerinin güvende olmadığına inanma, travmatik olayın sonuçlarının daha fazla olacağına ilişkin kaygı, sınıf içinde eleştirilme korkusu)</p> <p>Ümitsizlik</p> <p>Boşlukta hissetme</p> <p>Sorumluluk duygusu (Aile içi roller değiştiği için aile üyelerinin sorumluluklarını alma isteği)</p> <p>Yalnızlık</p> <p>Şüphe (Yapacaklarının ve söyleyeceklerinin yeterli olmayacağına dair şüphe)</p> <p>Pek çok duyguyu kısa aralıklarla hissetme (Üzüntülüken birden öfkelenme)</p>	<p>Zarar verme (Zarar verme davranışının kendine yönelmesi, madde kullanımı gibi riskli davranışların artması)</p> <p>Sosyal geri çekilme (Okul arkadaşlarıyla vakit geçirmeme, teneffüslerde kendi başına oturma)</p> <p>Okul performansında düşüş</p> <p>(Ödevleri zamanında yapmama, öğretmenin sorularına bildiği halde cevap vermeme, okula gitmeme sonucu akademik başarısızlık)</p> <p>Okul kurallarına uymama ve okuldan kaçma</p> <p>Kaçınma davranışları (Travmatik olayın olduğu veya bu olayı hatırlatabilecek mekanlara gitmeme)</p>	<p>Travmatik olayı sürekli zihinde canlandırma</p> <p>Odaklanmada güçlük (Öğretmenin söylediklerinin sadece başını hatırlama, konuları takip edememe)</p> <p>Yeni konuları öğrenmede güçlük</p> <p>Hatırlamada güçlük</p>	<p>Somatik ağrılar (Sınıfa veya okula girdiğine başlayan, benzer durumlarda meydana gelen karın, baş ağrıları, mide yanmaları)</p> <p>Uyku sorunları (Okula yorgun gelme, derste uyuyakalma, okul devamsızlığı)</p> <p>Kilo değişimi (Kısa süre içinde kilo verme veya alma)</p> <p>Sindirim Sistemi Sorunları</p>

EK - 2 GÖÇ SONRASI OLASI BAŞ ETME BECERİLERİ POSTERİ

Göç sonrası verdiğiniz tepkiler anormal bir duruma verilen "NORMAL" tepkilerdir.

- Yürüyüşe Çıkma
- Egzersiz Yapma
- Duyularını Anlatma
- Arkadaşlarla Vakit Geçirme
- Manevi Olarak İyi Gelecek Şeyler Yapma
- Duş Alma
- Yardım İsteme
- Uzman Desteği Alma
- Sakinleştirici Müzikler Dinleme

MODÜL 8- YENİDEN BAĞ KURMA

Oturum 8: Benlik Saygısını Arttırma

Etkinliğin Adı:	Güven Kendine!
Amacı:	Göç eden çocuğun güçlü ve zayıf yönlerini keşfetmesine destek olmak Göç eden çocuğun güçlü ve zayıf yönlerinden hangilerini değiştirebileceğine veya güçlendirilebileceğine yönelik algısını geliştirmek
Yöntem:	Soru-Cevap Drama
Sınıf Düzeyi:	Ortaokul
Süre:	Bir ders saati
Materyal:	Ek-1 Güçlü ve Zayıf Yönlerim Çalışma Kâğıdı Farklı boyutlarda karton kutu veya koliler İsteğe bağlı olarak ip
Uygulayıcı İçin Ön Hazırlık:	Uygulayıcı etkinlik öncesinde kullanılacak materyalleri hazırlamalıdır. Uygulayıcı güçlü ve zayıf yönlerle ilişkin örnekler hazırlamalıdır. Uygulayıcı Ek-1 de yer alan Güçlü ve Zayıf Yönlerim formunu öğrenci sayısı kadar çoğaltmalıdır.
Süreç (Uygulama Basamakları):	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uygulayıcı; "Bugüne kadar yaptığımız oturumlarda birbirimizi yakından tanıma fırsatı bulduk. Yaşadıklarımızı, duygularımızı ve düşüncelerimizi açık yüreklilikle paylaştık. Bugün yapacağımız etkinlik güven üzerine olacak. Güven duygusu inşa edilmesi en zor duygulardan bir tanesidir ve bizim için varlığı çok önemlidir. Bugün iki kişilik gruplara ayrılacağız ve hep birlikte bir parkur hazırlayacağız" der. 2. Uygulayıcı ve katılımcılar boş kolilerden bir parkur hazırlar. Hazırlanan parkurdaki kısımlara istenirse bölüm bölüm isimler verilebilir. 3. Parkurda emeklenecek bir bölüm, eğilerek geçilecek bir kısım ve atlanarak geçilebilecek bir bölümün olması katılımcıların eğlenmesini sağlayacaktır. 4. İki kişilik gruplara ayrıldıktan sonra sırayla bir katılımcının gözleri bağlanır ve diğer katılımcının sözlü yönlendirmesiyle parkuru baştan sona hatasız geçmesi istenir.

	<p>5. Parkurdaki parçalar her katılımcıdan sonra istenirse ekleme ve çıkarma işlemi yapılarak değiştirilebilir. Bu sayede gözleri bağlı olan öğrencinin parkuru tahmin etmesi zorlaşacak ve parkuru tamamlamak için kendisini yönlendiren arkadaşına güven duyması gerekli hale gelecektir.</p> <p>6. Etkinlik bütün öğrencilerin gözleri bağlı bir şekilde parkuru tamamlamasıyla bitirilir.</p> <p>7. Etkinlik tamamlandıktan sonra uygulayıcı "Hepiniz parkuru tamamladınız. Pek çoğunuz gözleriniz bağlandıktan sonra kendinizden emin olmadan yürüdünüz, eğildiniz, adım attınız. Nasıl bir duyguydu?" der.</p> <p>8. Gönüllü öğrencilerin gözlerinin bağlandığı kısımla ilgili duyguları ve düşünceleri alınır.</p> <p>9. Ardından uygulayıcı; "Grup arkadaşınıza güvenerek parkuru tamamlamadınız, başka bir kişiye tekrar güvenmek nasıldı? Süreçte güçlü veya zayıf olarak gördüğünüz yönleriniz nelerdi?" der.</p> <p>10. Gönüllü öğrencilerden başlanarak bütün öğrencilerin görüşleri alınır.</p> <p>11. Uygulayıcı; "Şimdi sizlere bu etkinlikte fark ettiğiniz güçlü ve zayıf yönlerinizi yazabileceğiniz bir form dağıtacağım. Bu formda güçlü ve zayıf yönlerinizi yazabileceğiniz sütunlar bulunuyor. Ayrıca değiştirmek istediğiniz ve daha da güçlendirmek istediğiniz özellikler için ayrı ayrı sütunlar var" der.</p> <p>12. Öğrencilerin Ek-1 de yer alan Güçlü ve Zayıf Yönlerim formunu doldurmaları için süre verilir.</p> <p>13. Gönüllü öğrencilerden başlanarak bütün öğrencilerin yazdıklarını paylaşmaları istenir.</p> <p>14. Uygulayıcı, öğrencilerin değiştirmek ve geliştirmek istedikleri özellikleri varsa benzerliklerini ve farklılıklarını özetler.</p> <p>15. Etkinlik öğrencilerin duygu ve düşüncelerinin alınmasının ardından sonlandırılır.</p>
Kazanımın Değerlendirilmesi:	<p>Katılımcılar güçlü ve zayıf yönlerini bilir.</p> <p>Katılımcılar değiştirmek istedikleri ve geliştirmek istedikleri özellikleri fark eder.</p>
Ödevler:	<p>Katılımcılardan güçlü ve zayıf yönlerinin nerede ve nasıl ortaya çıktığını fark etmeleri için günlük tutmaları istenir.</p>
Uygulayıcıya Not:	<p>Bu etkinlikte önemli olan öğrencilerin birbirlerine ilişkin olumlu özellikler ifade etmelerini sağlamaktır.</p> <p>Öğrenciler paylaşım yapmakta güçlük çektiklerinde uygulayıcı örnekler verebilmektedir. Bu nedenle uygulayıcı oturum öncesinde oturum amaçlarını gözden geçirerek verebileceği olası örnekler için hazırlık yapmalıdır.</p> <p>Oturum içerisinde paylaşım yapmakta güçlük çeken veya göç sonrası tepkileri hâlâ gösteren öğrenciler varsa bu öğrenciler oturumlar boyunca gözlemlenmelidir.</p> <p>Uygulayıcı gözlemleri sırasında öğrencilerin bir uzman desteğine ihtiyacı olduğunu düşünüyorsa uzmanlardan destek almalıdır.</p>
Etkinliği Geliştiren:	
Ek:	<p>EK - 1 Güçlü ve Zayıf Yönlerim Çalışma Kâğıdı</p>

EK - 1 GÜÇLÜ VE ZAYIF YÖNLERİM ÇALIŞMA KÂĞIDI

Güçlü Yönlerim	Zayıf Yönlerim	Değiştirmek İstediğim Yönlerim	Geliştirmek İstediğim Yönlerim

MODÜL 8- YENİDEN BAĞ KURMA

Oturum 9: Amaç Belirleme ve Umudu Arttırma

Etkinliğin Adı:	Hayatım Roman
Amacı:	Göç eden çocuğa amaç belirleme becerisi kazandırmak Göç eden çocuğun okul içi sorumluluklarıyla ilgili özel hedefler oluşturmalarına rehberlik etmek
Yöntem:	Soru-Cevap Yaratıcı Yazma
Sınıf Düzeyi:	Ortaokul
Süre:	Bir ders saati
Materyal:	Ek -1 Hayatım Roman Çalışma Kâğıdı Kalem
Uygulayıcı İçin Ön Hazırlık:	Uygulayıcı etkinliğe başlamadan önce etkinlik materyalleri bölümünde yer alan malzemeleri hazırlamalıdır.
Süreç (Uygulama Basamakları):	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uygulayıcı; "Sevgili öğrenciler birlikte hem eğlendiğimiz hem de öğrendiğimiz faydalı bir süreç geçirdik. Buraya ilk geldiğiniz, tanıştığımız günden bugüne kadar pek çok şey kazandınız, fark ettiniz, geliştirdiniz ve uyum sağladınız. Hepinizi tebrik ederim. Bugün yapacağımız etkinlik geleceğe yani geleceğinize yönelik olacak." der. 2. Öğrencilerin daire şeklinde sıralanması ve oturmaları istenir. 3. Uygulayıcı; "Göç etmeden önce hepinizin hayalleri olduğuna inanıyorum. Ulaşmak istediğiniz hedefleriniz vardı. Şimdi o hayallerinize dönmenizi ve belirlediğiniz hedefleri tekrar düşünmenizi istiyorum. Geleceğe yönelik planlarınız nelerdir? Nerede ve kimle olmak istiyorsunuz? Kim paylaşmak ister? diyerek etkinliğe başlar. 4. Gönüllü öğrencilerin katılımıyla etkinlik başlar. Sırayla bütün öğrencilerin geleceğe yönelik hedefleri, hayalleri dinlenir. 5. Bütün öğrencilerin paylaşımlarının ardından uygulayıcı öğrencilerin hedeflerindeki benzerliklere ve farklılıklara dikkat çeker. Tüm öğrencilere paylaşımları için teşekkür eder.

Süreç (Uygulama Basamakları):	<p>6. Uygulayıcı “Şimdi sizden bir yazar olduğunuzu düşünmenizi istiyorum. Şu andan itibaren geleceğinizde belirlediğiniz noktaya kadar maddi ve manevi olarak tüm olanaklar elinizde var. Şimdi rahatça oturmanızı ve belirlediğiniz zamana gitmenizi istiyorum.”</p> <p>7. Uygulayıcı öğrencilerin geleceği hayal etmeleri için öğrencilere 2-3 dakika verir.</p> <p>8. Öğrenciler geleceğini hayal ettikten sonra uygulayıcı “Şimdi hayalini kurduğunuz ana gittiğiniz gördüğünüz sizi ve sizin yaşamınızı verdiğim çalışma kağıtlarına yazmanızı istiyorum. Hikâyenizi yazarken şu sorulara cevap vermeniz gerekiyor.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Neleri başardım? • Hangi hedeflerime ulaştım? Bu hedeflerime ulaşırken kimler veya neler bana destek oldu? • Hangi özelliklerim benim bu noktaya ulaşmamı sağladı?” diyerek öğrencilerden çalışma kağıdındaki sorulara cevap vermelerini ister. <p>9. Öğrencilere kendilerine verilen formu doldurmaları için 15 dakika süre verilir. Ardından gönüllü olan öğrencilerden doldurdıkları formu paylaşmaları istenir.</p> <p>10. Öğrencilerden kendi hayatlarına ilişkin yazdıkları hikâyeyi gönüllü olan kişilerden başlanarak anlatmaları istenir.</p> <p>11. Uygulayıcı; “Paylaşımınız için teşekkür ederim. Şimdi bu hikâyeyi bir basimevine verdiğinizi düşünmenizi istiyorum. Bu hikâyenin yer aldığı kitabın kapağını tasarlayın.” der.</p> <p>12. Kitap kapağını tasarlayan öğrencilerden gönüllü olanların çizimlerini paylaşmaları sağlanır.</p> <p>13. Uygulayıcı öğrencilere paylaşımlarından dolayı teşekkür eder.</p> <p>14. Öğrencilerin oturuma dair görüş ve düşüncelerinin alınmasının ardından oturum sonlandırılır.</p>
Kazanımın Değerlendirilmesi:	Katılımcılar geleceğe yönelik amaç oluşturabilir.
Ödevler:	Katılımcılardan geleceğe yönelik plan ve amaçlarını aile üyeleri ve arkadaşlarıyla paylaşmaları istenir.
Uygulayıcıya Not:	<p>Kendi hayatlarının romanını yazarken gerçekçi amaçlar oluşturmaları için öğrenciler teşvik edilmelidir.</p> <p>Uygulayıcı amaç belirlemede sorun yaşayan öğrencilere oturum sırasında yardım etmelidir.</p> <p>Umudun arttırılması yönünde bir oturum olduğu için öğrencilerin romanlarını yazarken güçlü yönlerine odaklanması sağlanmalıdır.</p> <p>Öğrenciler paylaşım yapmakta güçlük çektiklerinde uygulayıcı örnekler verebilmelidir. Bu nedenle uygulayıcı oturum öncesinde oturum amaçlarını gözden geçirerek verebileceği olası örnekler için hazırlık yapmalıdır.</p> <p>Oturum içerisinde paylaşım yapmakta güçlük çeken veya göç sonrası tepkileri hâlâ gösteren öğrenciler varsa bu öğrenciler oturumlar boyunca gözlemlenmelidir.</p> <p>Uygulayıcı gözlemleri sırasında öğrencilerin bir uzman desteğine ihtiyacı olduğunu düşünüyorsa uzmanlardan destek almalıdır.</p>
Etkinliği Geliştiren:	
Ek:	Ek-1 Hayatım Roman Çalışma Kağıdı

EK - 1 HAYATIM ROMAN ÇALIŞMA KÂĞIDI

Hikâyemin ismi:

Neleri başardım:

Hangi hedeflerime ulaştım:

Neler/kimler bana destek oldu?

Hangi özelliklerim benim bu noktaya ulaşmamı sağladı?

MODÜL 8- YENİDEN BAĞ KURMA

Oturum 10: Sonlandırma

Etkinliğin Adı:	Yaşamdaki İzlerim
Amacı:	Göç eden çocuğun psikoeğitim programı kapsamında öğrendiklerini gözden geçirmesine olanak sağlamak Göç eden çocuğun program kapsamında kazandığı becerileri program sonrasında nasıl kullanabileceğine ilişkin farkındalık kazanmasına destek olmak
Yöntem:	Soru-Cevap
Sınıf Düzeyi:	Ortaokul
Süre:	Bir ders saati
Materyal:	Resim kâğıdı Parmak boyası
Uygulayıcı İçin Ön Hazırlık:	Uygulayıcı boya setini ve parmak boya larını kullanıma hazır hale getirir.
Süreç (Uygulama Basamakları):	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uygulayıcı "Sevgili öğrenciler, hepiniz hoş geldiniz. Birlikte eğlendiğiniz, güldüğünüz yeri geldiğinde anılarımızı paylaşıp birbirinizi desteklediğiniz uzun bir süreç geçirdiğiniz. Bu süreçte hepiniz olumlu gelişimler gösterdiniz. Her birinizle kendi adima gurur duyuyorum. Bu hafta yapacağımız etkinlik son etkinliğimiz olacak ve bu etkinlikle sizinle birlikte bir iz bırakacağız" der. 2. Uygulayıcı büyük boy bir resim kâğıdı olarak grubun ortasına geçer. Parmak boya ları öğrencilere dağıtılır. 3. Uygulayıcı "Yaşadığınız göç süreci her ne kadar birbirinizinkine benzese de sizlerde yarattığı duygular ve düşünceler eşsizdi. Aynı el izleriniz gibi. Siz bu süreçte farklılıklarınızı zenginlikleriniz olarak görerek daima gelişime açık oldunuz. Bugün birlikte bu kâğıda el izlerimizi bırakacağız ve bu birlikte oluşturduğumuz bu resme bir isim vereceğiz" der. 4. Öğrenciler ve uygulayıcı el izlerini kâğıda bırakırlar. 5. Uygulayıcı; "Şimdi bu resme bir isim vereceğiz fakat bu ismi vermeden önce süreçte neler kazandığınızı ve duygularınızı son kez sizlerden duymak istiyorum" der.

Süreç (Uygulama Basamakları):	<p>6. Gönüllü olan öğrenciden başlanarak bütün öğrencilerin bireysel değerlendirmeleri dinlenir. Ardından uygulayıcı da her öğrenci için birer cümleyle son olarak değerlendirmesini yapar.</p> <p>7. Uygulayıcı; "Paylaşımlarınız için teşekkür ederim. Sanırım artık süreci tamamlamaya hazırız" der.</p> <p>8. El izlerinin bırakıldığı resim kağıdının üzerine öğrencilerin verdiği isim yazılmasının ardından oturumlar öğrencilerin vedalaşmasıyla sona erer.</p>
Kazanımın Değerlendirilmesi:	Etkinliğin sonunda bütün oturumların değerlendirilmesi ve öğrencilerin bu eğitim sürecinde ne kazandıklarını ifade etmesi sağlanır.
Ödevler:	Öğrencilerden oturumlarda fark ettikleri, yeni öğrendikleri ve geliştirdikleri duygu, düşünce ve özelliklerini aile üyeleriyle paylaşmaları istenir.
Uygulayıcıya Not:	<p>Uygulayıcı etkinliğin materyal bölümünde yazan malzemeleri tedarik edememesi durumunda benzer özelliklere sahip materyaller kullanabilir. (Örneğin parmak boyası bulunamadığında sulu boya kullanılabilir veya çocukların el izler kuru boya ile dıştan çizilerek boyanabilir.)</p> <p>Sınıfta uygun bir alan varsa el izlerinin bırakıldığı resim kâğıdı bu alana asılabilir. İsteyen öğrencilerin bu resim önünde hatıra fotoğrafı çekilebilir.</p> <p>Öğrenciler paylaşım yapmakta güçlük çektiklerinde uygulayıcı örnekler verebilmelidir. Bu nedenle uygulayıcı oturum öncesinde oturum amaçlarını gözden geçirerek verebileceği olası örnekler için hazırlık yapmalıdır.</p> <p>Oturum içerisinde paylaşım yapmakta güçlük çeken veya göç sonrası tepkileri hâlâ gösteren öğrenciler varsa bu öğrenciler oturumlar boyunca gözlemlenmelidir.</p> <p>Uygulayıcı gözlemleri sırasında öğrencilerin bir uzman desteğine ihtiyacı olduğunu düşünüyorsa uzmanlardan destek almalıdır.</p>
Etkinliği Geliştiren:	
Ek:	-

PSİKOEĞİTİM PROGRAMI GENEL DEĞERLENDİRME FORMU
(Bu form Uygulayıcı tarafından doldurulacaktır)

Okulun Adı	:
Uygulayıcının Adı Soyadı	:
Uygulayıcının Unvanı	:
Programın Uygulandığı Sınıf	:

Programa Katılan Öğrencilere İlişkin Bilgiler					
S.No	Oturumlar	Oturum Tarihi	Kız	Erkek	Toplam
1	1. Oturum				
2	2. Oturum				
3	3. Oturum				
4	4. Oturum				
5	5. Oturum				
6	6. Oturum				
7	7. Oturum				
8	8. Oturum				
9	9. Oturum				
10	10. Oturum				
11	11. Oturum				
12	12. Oturum				
TOPLAM					

Sayın uygulayıcı, aşağıda listelenmiş ifadeleri okuyun ve ifadelerde yer alan duruma ilişkin değerlendirmenizi ilgili sütuna (X) işareti koyarak belirtin.

	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum
Oturum yönergeleri öğrenciler için açık ve anlaşılırdı.			
Oturumda yer alan açıklamalar öğretmenler için yeterliydi.			
Oturum öğrenciler için ilgi çekiciydi.			
Oturum öğrencilerin yaşına ve gelişim düzeyine uygundu.			
Oturum süresi etkinliğin uygulanması için yeterliydi.			
Oturumun amaçlarına ulaştığını düşünüyorum.			

Zorlayıcı Yaşam Olayından İleri Düzeyde Etkilendiği Düşünülen Öğrenci Sayısı		
Kız Öğrenci Sayısı	Erkek Öğrenci Sayısı	Toplam Öğrenci Sayısı
.....

RPD Servisine Yönlendirilen Öğrenci Sayısı	:
*Rehberlik ve Araştırma Merkezine Yönlendirilen Öğrenci Sayısı	:
*Sağlık Kuruluşuna Yönlendirilen Öğrenci Sayısı	:

* Bu bölümleri psikolojik danışman/rehber öğretmen dolduracaktır.

KAYNAKLAR

- Adıgüzel, Y. (2017). Göç ve göç Sonrası Türkiye’de mevcut durum. M.Baloğlu, E. Göv (Edt.) Geçici koruma statüsündeki bireylere yönelik rehberlik hizmetleri kılavuz kitabı. Ankara: MEB Yayınları.
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (2014a). Açıklamalı afet terimleri sözlüğü. Erişim Adresi: <https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu>
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (2014b). Açıklamalı afet terimleri sözlüğü. Erişim Adresi: <https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu>
- Baker, F., & Jones, C. (2006). The effects of music therapy services on classroom behaviors of newly arrived refugee students in Australia. *Emotional and Behavioral Difficulties*, 11, 249–260. doi:10.1080/1363275060102217
- Başak, C. (2011). Mülteciler, sığınmacılar ve yasa dışı göçmenler. Erişim adresi: https://www.icisleri.gov.tr/kurumlar/icisleri.gov.tr/lcSite/mulkiyeteftis/basili_yayinlar/multeciler.pdf
- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (2019). İnsani kriz durumlarında mültecilerin eğitimi: okul çağındaki mülteci çocukların yarısından fazlası okula gidemiyor. Erişim Adresi: <https://www.unhcr.org/tr/22753-insani-kriz-durumlarinda-multecilerin-egitimi-okul-cagindaki-multeci-cocuklarin-yarisindan-fazlasi-okula-gidemiyor.html>
- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (2020). <https://www.unhcr.org/tr/>
- Bozan, İ. & Kaştan, Y. (2018). Göç yaşamış öğrencilerin karşılaştıkları sorunlara ilişkin görüşleri: Bir durum değerlendirmesi. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(10), 225-248.
- Bronstein, I., & Montgomery, P. (2011). Psychological distress in refugee children: A systematic review. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 14, 44–56. doi:10.1007/s10567-010-0081-0
- Ellis, B. H., MacDonald, H. Z., Klunk-Gillis, J., Lincoln, A., Strunin, L., & Cabral, H. J. (2010). Discrimination and mental health among Somali refugee adolescents: The role of acculturation and gender. *American Journal of Orthopsychiatry*, 80(4), 564.
- Ellis, H. B., Miller, A. B., Abdi, S., Barrett, C., Blood, E. A., & Betancourt, T. S. (2013). Multi-tier mental health program for refugee youth. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 81, 129–140. doi:10.1037/a0029844
- Fazel, M. & Stein, A. (2002). The mental health of refugee children. *Archives of Disease in Childhood*, 87, 366–370. doi:10.1136/adc.87.5.366

- Hinton, D. E., Rivera, E. I., Hofmann, S. G., Barlow, D. H., & Otto, M. W. (2012). Adapting CBT for traumatized refugees and ethnic minority patients: Examples from culturally adapted CBT (CA-CBT). *Transcultural psychiatry*, 49(2), 340-365.
- Idemudia, E. S., Williams, J. K., & Wyatt, G. E. (2013). Migration challenges among Zimbabwean refugees before, during, and post arrival in South Africa. *Journal of Injury and Violence Research*, 5(1), 17-27.
- Ingleby, D. & Watters C. (2002). Refugee children at school: Good practices in mental health and social care. *Education and Health*, 20(3), 43-45.
- İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2005). İltica ve Göç Mevzuatı. Erişim Adresi: https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/Yayinlar/Kitaplar/iltica_goc_mevzuati.pdf
- İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2021). Gecici Koruma – Güncel Veriler. Erişim Adresi: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>
- Illinois Childhood Trauma Coalition (2015). Supporting Immigrant and Refugee Children: A guide for parents and caregivers. Erişim adresi: https://static1.squarespace.com/static/58fa180af5e231a864374e1d/t/5ce8079d4785d316908500c7/1558710187430/ImmigrantRefugeeFamiliesGuide_SHORTversion_final.pdf
- Kalantari, M., Yule, W., Dyregrov, A., Neshatdoost, H., & Ahmadi, S. J. (2012). Efficacy of writing for recovery on traumatic grief symptoms of Afghani refugee bereaved adolescents: A randomized control trial. *OMEGA*, 65, 139-150. doi:10.2190/OM.65.2.d
- Kataoka, S. H., Vona, P., Acuna, A., Jaycox, L., Escudero, P., Rojas, C., ... ve Stein, B. D. (2018). Applying a trauma informed school systems approach: examples from school community-academic partnerships. *Ethnicity & Disease*, 28(2), s. 417-428. doi: 10.18865/ed.28.S2.417.
- Kirmayer, L. J., Narasiah, L., Munoz, M., Rashid, M., Ryder, A. G., Guzder, J., ... & Pottie, K. (2011). Common mental health problems in immigrants and refugees: general approach in primary care. *Cmaj*, 183(12), E959-E967.
- Labys, C. A., Dreyer, C., & Burns, J. K. (2017). At zero and turning in circles: Refugee experiences and coping in Durban, South Africa. *Transcultural psychiatry*, 54(5-6), 696-714.
- Pearlman, M. Y., Schwalbe, K. D. A. ve Cloitre, M. (2010). Grief in childhood: Fundamentals of treatment in clinical practice. American Psychological Association.
- Quinlan, R., Schweitzer, R. D., Khawaja, N., & Griffin, J. (2016). Evaluation of a school-based creative arts therapy program for adolescents from refugee backgrounds. *The Arts in Psychotherapy*, 47, 72-78. doi:10.1016/j.aip.2015.09.006.

- Roizblatt, A., & Pilowsky, D. (1996). Forced migration and resettlement: Its impact on families and individuals. *Contemporary Family Therapy*, 18(4), 513-521.
- Rousseau, C., Benoit, M., Gauthier, M., Lacroix, L., Alain, N., Viger Rojas, M., ... Bourassa, D. (2007). Classroom drama therapy program for immigrant and refugee adolescents: A pilot study. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 12, 451-465. doi:10.1177/1359104507078477
- Rousseau, C., Measham, T., & Nadeau, L. (2012). Addressing trauma in collaborative mental health care for refugee children. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 18, 121-136. doi:10.1177/1359104512444117
- Rowe, C., Watson-Ormond, R., English, L., Rubesin, H., Marshall, A., Linton, K. ve arkadaşları. (2016). Evaluating Art Therapy to heal the effects of trauma among refugee youth: The Burma Art Therapy Program evaluation. *Health Promotion Practice*, 18(1), 26-33.
- Roxas, K. (2010). Tales from the front line: Teachers' responses to Somali Bantu refugee students. *Urban Education*, 46(3), 513-548.
- Straiton, M. L., Reneflot, A., & Diaz, E. (2016). Socioeconomic status and primary health service use for mental health problems among immigrants with short and long lengths of stay. *International Journal of Migration, Health and Social Care*.
- Suárez-Orozco, C. (2000) Identities under siege: Immigration stress and social mirroring among the children of immigrants. In: Robben, A. C. G. M., Suárez-Orozco, M. (eds) *Cultures under siege: Collective violence and trauma*, Cambridge, UK: Cambridge University Press, pp. 194-226.
- Sullivan, A. L. ve Simonson, G. R. (2016). A systematic review of school-based social-emotional interventions for refugee and war-traumatized youth. *Review of Educational Research*, 86(2), 503-530. doi:10.3102/0034654315609419
- Taylor, S., & Sidhu, R. K. (2012). Supporting refugee students in schools: What constitutes inclusive education?. *International Journal of Inclusive Education*, 16(1), 39-56.
- The National Child Traumatic Stress Network (2003). Review of Child and Adolescent Refugee Mental Health. Erişim adresi: nctsn.org/sites/default/files/resources//review_child_adolescent_refugee_mental_health.pdf
- The National Child Traumatic Stress Network (2018). Traumatic separation and refugee and immigrant children: Tips for current caregivers. Erişim adresi: https://www.nctsn.org/sites/default/files/resources/tip-sheet/traumatic_separation_refugee_immigrant_children_tips_current_caregivers.pdf

- Tyrer, R. A., & Fazel, M. (2014). School and community-based interventions for refugee and asylum-seeking children: A systematic review. *PLoS ONE*, 9(2), e89359. doi: 10.1371/journal.pone.0089359
- Uluocak, G. P. (2009). İç göç yaşamış ve yaşamamış çocukların okulda uyumu. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (26), 35-44.
- Wilkinson, L. (2002). Factors influencing the academic success of refugee youth in Canada. *Journal of Youth Studies*, 5, 173-193. doi:10.1080/13676260220134430
- Wong, C.W.S. & Schweitzer, R.D. (2017). Individual, premigration and postsettlement factors, and academic achievement in adolescents from refugee backgrounds: A systematic review and model. *Transcultural Psychiatry*, 54(5-6), 756-782.
- Worden, J. W. (2018). *Grief counseling and grief therapy: A handbook for the mental health practitioner*. Springer Publishing Company.
- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2013). Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6458.pdf>
- Yankey, T., & Biswas, U. N. (2012). Life skills training as an effective intervention strategy to reduce stress among Tibetan refugee adolescents. *Journal of Refugee Studies*, 25, 514-536. doi:10.1093/jrs/fer056.

Bu kitap Millî Eğitim Bakanlığı tarafından UNICEF'in finansal desteği ile Zorlayıcı Yaşam Olaylarında Psikoeğitim Projesi (ZOYOP) kapsamında hazırlanmıştır. Bu kitap Millî Eğitim Bakanlığınca ücretsiz olarak verilmiştir. Para ile satılmaz.

Özel Eğitim ve
Rehberlik Hizmetleri
Genel Müdürlüğü

İşbirliği
KFW

